

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Izдавач: Planinarski savez Hrvatske — Uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat,
telefon 37-316 — Urednik: dr. Željko Poljak, Zagreb, Škrličeva 25/1 — Redakcioni odbor: prof. dr. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Pero Lučić - Roki i dr. Miljenko Rendulić

Izlazi u 6 dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 400 Dinara, a za ustanove, društva i poduzeća 1000 Dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 Dinara
Tek. račun 400-73-3-1893

Stamparija »Borba«, Zagreb, Preradovićeva 21

GODINA XI.

SRPANJ-KOLOVOZ 1959.

BROJ 7-8

S A D R Ž A J

Prof. dr. Mihajlo Pražić: Ime i sadržaj planinarstva	153
A. B.: Bivak u Martuljku	160
Drago Kivač: Uspomena iz Dolomita	165
Dr. Željko Poljak: Vinica i Martinščak	168
Dr. Željko Poljak: Iz literature	174
Željko Magdić: Henrich Roiss	177
Vlado Redenšek: Popis špilja i ponora u Hrvatskoj	179
* * * Vijesti	187

Slika na naslovnoj strani:

Izletište »Srnce« podno »500 stuba« na Medvednici

Foto: Vlado Horvat

NAŠE PLANINE

GODINA XI.

SRPANJ-KOLOVOZ 1959.

BROJ 7-8

Pitanja za diskusiju

Prof. dr. Mihajlo Pražić, Zagreb

Ime i sadržaj planinarstva

Planinarstvo je i prije rata bilo kod nas brojčano jako, no njegove organizacione jedinice i danas spadaju među brojčano najjača društva u zemlji, a po kontinuitetu svoga bitisanja spadaju i među naša najstarija društva.

No i nakon punih 8 decenija postojanja i djelovanja planinarstva kod nas, nakon omasovljjenja te društvene djelatnosti poslije Oslobođenja, smatrao je i za potrebno i za nužno profesor Josip Baugut, da u prošlom broju »Naših Planina« obradi najosnovnije i najbitnije pitanje »Što je planinarstvo?«

Zar je doista potrebno današnjim desetinama hiljada planinara objašnjavati, što je smisao, bit i sadržaj planinarenja?

Izgleda da jest, u toliko više, što način na koji je profesor Josip Baugut nastojao na to pitanje odgovoriti, pokazuje, da se o tome treba pisati.

Počnimo sa najosnovnijim elementom planinarstva, sa njegovim terminom, imenom.

Riječ planinarstvo skovali su osnivači i pioniri našega planinarstva prije osamdesetak godina, u doba velikog i bujnog narodnjačkog pokreta u našim krajevima i moramo svima njima (Pilar, Šloser, Vukotinović, Kišpatić, Šenoa, Kučera, Hirc, Novotny, da samo neke od njih spomenem) odati puno priznanje, da nisu, jednostavno presadili u naš jezik, u ono vrijeme u Evropi jedino uobičajene termine turizam odnosno alpinizam nego su nastojali sa kovanicom bolje označiti naročitu aktivnost, koja je u Evropi okrštena terminima turizam odnosno alpinizam. Termin planinarstvo u ono doba, na koncu prošloga stoljeća, bio je vrlo dobar, daleko bolji od obaju evropskih termina, no danas, baš takav, kakav jest, možda i jest jedan od razloga, da se planinarstvo našlo u situaciji, da mu treba odrediti sadržaj, okvir, smisao i bit.

Tko su bili ljudi, koji su stvorili termin planinarstvo i što su oni zapravo stvarajući taj termin i društvo oko njega htjeli postići?

Gotovo bez iznimke, to su bili geografi, botaničari, zoolozi, geolozi, mineralozi, entomolozi, a tek za njima pojedini intelektualci drugih zanimanja. Svi su oni bili zadojeni nacionalnim žarom i poletom, pa su težili za tim, da svaki

na svoj način upozna šire narodne slojeve sa ljestvama manje poznatih, no lijepih naših krajeva, a to nisu bile isključivo i samo planine.

Ako danas čitamo te njihove članke i priloge, opazit ćemo, uz veliku dokumentarnu vrijednost i sadržaj, koji je još i danas veoma zanimiv i aktuelan, da su svi ti prilozi pisani na način, koji se razlikuje od načina, kojim je danas napisan pretežni dio planinarskih članaka i sastavaka.

U vrijeme prvih nekoliko decenija svoga postojanja planinarstvo je imalo prvenstveno nacionalno politički karakter, kroz koji su naši planinari pioniri nastojali probuditi u širim narodnim slojevima zanimanje i oduševljenje za manje poznate krajeve našeg šireg nacionalnog teritorija.

Poslije I. Svjetskog rata, stvaranjem stare Jugoslavije, okvir rada planinarstva počeo se naglo mijenjati. One ideološke postavke, na kojima je planinarstvo prva dva, tri decenija temeljilo svoj opstanak i razvoj, u cjelini su nestale, no nove nisu pronadene i nadomještene. Planinarstvo se sve više omašovljavalо, u njegove redove dolazile su, nove generacije i snage, različite od ranijih i po dobi i po intelektualnom profilu i po društvenom sastavu. I to unutrašnje preslojavanje, koje je započeto prije više od 3 decenija, nakon Oslobođenja je samo dovršeno.

Pokušajmo malo rasčlaniti današnji sastav članstva i sadržaj rada našeg planinarstva.

Za razliku prema ranijim decenijima, danas ima najviše mladih planinara, među koje bi ubrojio sve one do 25 godina starosti. Neću se ovaj puta zadržati na starijim planinarama, koji su prekoračili peti decenij. Sa njima će se jednom, zasebno, malo temeljiti pozabaviti, sa gledišta nekih drugih aspekata. Ovaj puta će se zadržati na onoj većini današnjih planinara, koju sačinjava naprijed spomenuta grupa mladih planinara i grupa planinara srednje dobi.

Kako hiljade i hiljade planinara srednje dobi shvaćaju planinarstvo i kako oni planinare?

Svi ti ljudi sasvim sigurno i ne znaju, da »obavljaju neku naročitu psihofizičku aktivnost«, a ipak se svi oni smatraju planinarama i vjeruju, da je ono, što čine, pravo planinarenje. Svi ti planinari prema svojim materijalnim mogućnostima, a zatim i prema nizu drugih faktora, idu obično nedjeljom na izlet. Podsjecam ovom prilikom, ma i samo usput, na rogobatan, čisti germanizam ove riječi (Ausflug), koji je ropski prijevod njemačke riječi bez ikakova smisla, značenja i jezičkog osjećaja. No ipak toj riječi svi mi danas pridajemo sasvim određeno značenje odlaska, no ne uvijek i samo na planinu, nego općenito u prirodu. A kuda najviše i najčešće idu zagrebački planinari? Najviše i najčešće u Medvednicu i to obično u njen centralni dio, a iza nje u Samoborsko gorje. Oni ne će svaki puta imati za cilj uspinjanje na sam vrh Sljemena, Oštrelja ili Japetića, nego će se često zadovoljiti i sa mnogo nižim i mjestima i kotama. Na dalje i veće izlete oni idu u rjedim vremenskim razdobljima, što je opet uslovljeno nizom raznih i to ne planinarskih faktora, a izbor pojedinih planina za takove veće izlete ne će opet biti izraz neke naročite svrhe, ili nekog naročito razrađenog plana, nego će podosta puta biti rezultat niza sporednih faktora.

Svi ti planinari idu na izlete kad god mogu. Oni su sa doživljavanjem tih izleta potpuno zadovoljni. Takovih planinara ima svake nedjelje na hiljade u Medvednici i u Samoborskome gorju. Svi oni sami sebe na tim izletima smatraju pravim planinarama, ma da dio njih i nije učlanjen u koje naše planinarsko društvo.

Time smo došli do jednog novog pojma, o kojemu do sada kod nas nije još u planinarskoj štampi bilo temeljitijeg raspravljanja, a to je izletništvo.

Izletništvo bi bio direktni prijevod strane riječi turizam. Kako objasnitи tu riječ kao pojam?

Već sama činjenica, da je izletništvo izmislio gradski čovjek, odvojen od prirode, zatvoren u kalupe gradskoga života, objašnjava izletništvo kao duboki nagon čovjeka iz grada, da ma i na kratko vrijeme pobegne iz grada u prirodu, vrati se u prirodu. Kod toga izletništva svaki pojedinac doživljava prirodu na sebi odgovarajuće dostupan i za sebe potpuno dovoljan način. Po neki putu će skala njegovih planinarskih doživljavanja prirode biti skromna, pa i veoma skromna, no njemu će biti potpuno dovoljna i za njega svakako optimalna.

Među planinarima srednje dobi ima svakako i takovih, koje bismo mogli nazvati izletnicima sad u užem, a sada u širem smislu toga termina. No jedan dio njih, ne ni tako malen, shvatio je planinarstvo šire i drugačije. Oni odlaze (a to opet u velikoj mjeri ovisi o materijalnim, društvenim i drugim okolnostima) na druge planine u republici, pa i na planine u drugim republikama. Upoznavaju planine i vrhove, poduzimaju prave penjačke ture, te se izdvajaju u zasebnu grupu planinara, u grupu planinara-alpinista, planinara-penjača.

Taj smjer pretežno športskog planinarstva zadnjih 3 decenija naglo se širi i sve više daje pečat čitavom planinarstvu. Planinari penjači penju se po Alpama, našim, pa i stranim, odlaze u bosansko-hercegovačke planine, odlaze u Crnu Goru, Srbiju. Svi oni sa rijetkim oduševljenjem rješavaju postavljene zadatke, svladavajući počesto i veoma teške fizičke i inе zapreke. Po neki od njih o tim uspjesima napiše i kakav članak, a onda se traže novi puti, novi zadaci, po mogućnosti prvenstveni, po mogućnosti što noviji i što manje poznati.

Taj i takav razvoj ove vrste planinarstva je potpuno razumljiv, ako imamo u vidu dominantne motive, koji ga pokreću. Taj tip planinara penjača nismo mi izmisili, niti se on kod nas rodio, nego smo ga jednostavno presadili iz svjetske alpinistike. Ta svjetska alpinistika, čisto sportski shvaćena, rješavala je prije pola stoljeća penjačku problematiku Matterhorna, Jungfrauа, i t. d. Kada su ti pothvati postali manje atraktivni, tražilo se nove i teže ciljeve, pa se nalazilo, sjevernu stijenu Eigera, pa zatim tu istu stijenu zimi i t. d. u neprekidnom nizu varijacija iste osnovne teme: tražiti uvijek nove motive, za nove, prvenstvene, originalne i sportske alpinističke podhvate. Alpinisti su otišli i na Himalaju, u Afriku i u Južnu Ameriku. Tom prirodnom evolucijom pošli su, što je u ostalom i sasvim naravno, i naši planinari — alpinisti. Svladali su penjačke zadatke od Sjeverne Triglavске stijene, pa do najdonjeg Juga naše zemlje. Odlazili su i u Alpe van naše zemlje, pa je bilo samo pitanje vremena, kada će se i oni otisnuti van Evrope. Tako je došao na red i uspon na Klimandžaro u Africi a zatim i plan Planinarskog saveza Jugoslavije, da se organizira naša ekspedicija na Himalaju.

Ako se planinarstvo shvati samo i jedino kao sportsko iživljavanje, vezano uz maksimalna fizička, materijalna i ina opterećenja, onda je to potpuno u redu, no jasno je, da će se sa ovako shvaćenim planinarstvom moći baviti određeni, veoma mali broj planinara, koji će moći ispunjati sve uslove vezane uz takovo bavljenje, pod pretpostavkom, da takovo sportsko planinarstvo odgovara i njihovom emocionalnom i općem karakteru ličnosti.

Preostali su nam konačno planinari — omladinci, t. j. oni planinari do 25 godina starosti. Tih planinara ima danas razmijerno mnogo i u općem glosku oni zauzimaju brojčano veliku grupu.

Na koji način mladi planinari shvaćaju planinarstvo i kako oni planinare?

Već prema mogućnostima, no općenito dosta često, oni obilaze planine i vrhove po gotovo svim našim republikama. Mnogo češće odaju se čisto sportskom, alpinističkom planinarstvu i u tom djelovanju doprli su možda i dalje, nego njihovi predšasnici od prije 3—4 decenija. Međutim, da li su oni doista time postali pravi planinari? Da li je to, što oni čine i čime se bave, planinarstvo u punom smislu toga pojma? Da li se ideološki sadržaj planinarstva sastoji samo u tome, da ti mladi ljudi, svaki po svojim materijalnim i inim mogućnostima, te po ličnim porivima i ukusima, obilaze što više naših planina i vrhova, pod svim meteorološkim uslovima i kroz sva godišnja doba, da marljivo markiraju puteve ili obnavljaju stare markacije, da vrše teške penjačke i po mogućnosti prvenstvene penjačke podvige, da o tome povremeno nešto i napišu i da nakon par godina polako napuste kategoriju mlađih planinara i pređu u grupu srednje dobnih planinara, među kojima će, opet prema svojim ukusima, nastaviti ili vremenom modicifirati raniji način planinarenja. Time smo se približili osnovnom pitanju, a to je: koja je ideološka osnova i ideološka sadržina današnjeg planinarstva?

Planinarstvo nije i ne smije biti samo i obično izletništvo, ma da je u planinarstvo involvirano i izletništvo, kao jedan njegov važan, pa i važniji osnovni dio. Jer, ako bi planinarstvo trebalo, da se podudara i poklapa sa pojmom izletništva, mladi čovjek, koji je na početku formiranja svoje ličnosti, a prema tome i planinarskog profila, obilje i pretičak fizičke, a pogotovo duhovne energije usmjerit će ili u pravcu čiste alpinistike, koja će u izoliranim slučajevima dosegnuti razinu vrhunske alpinistike, po neki od njih će kasnije prijeći možda još i na speleologiju, ili će dobar dio onih, koje čista alpinistika ipak ne će potpuno oduševiti i osvojiti, usmjeravati postepeno, s godinama, svoj planinarski zanos u pravcu izletništava, jer si jednostavno nije znao naći neki drugi, puniji smisao i sadržaj, koga bi trebao povezati uz planove svojih izleta, svojih odlazaka u planine.

Ideološki sadržaj i okvir današnjeg planinarstva mora biti takav, da će unutar njega svaki mladi čovjek na početku planinarske karijere naći, već prema svojim i općim i intelektualnim sposobnostima i profilima, ona specijalna područja ne samo fizičke nego u prvom redu duhovne, intelektualne djelatnosti i sadržine, koje će ga oduševiti, zaokupiti i radi kojih će on onda odlaziti na pojedine planine, no ne zato, da se samo uspne na vrh planine i da došavši na vrh kaže: »Eto popeo sam se na vrh. Uspjelo mi je!« On će na planinu ići zato, jer će taj odlazak biti povezan sa nekim specijalnim zadatkom, nekim posebnim ciljem, nekom određenom svrhom.

Svaki mladi čovjek na početku svoje planinarske djelatnosti, kada bude slušao i čitao o raznim planinarskim podvizima i uspjesima, poželjet će, da i on obide važnije planine i vrhove naših Alpa, Velebita, centralnog planinskog masiva Bosne i Hercegovine, Durmitora, Prokletija, Šar-planine i Koraba. No koliko će od svega toga uspjeti realizirati? I ono malo, što mu uspije, bit će povezano uz čitav niz godina, jer će svake godine moći napraviti jednu, dvije ili najviše tri oveće ture. No on ipak voli biti planinar, on sa sasvim naročitim zadovoljstvom ide u prirodu, te osjeća i potrebu i nagon, da se sa prirodom (u ovom slučaju sa planinom u širem smislu) nekako čvrše poveže, ma i samo

za vrijeme nedjeljnog izleta. On bi želio ići na izlet svake nedjelje, on često i ide gotovo svake nedjelje, no iz čisto materijalnih, a i iz niza drugih razloga, ne može svake nedjelje putovati vlakom 50, 100 ili 200 kilometara tamo i isto toliko natrag, da bi se svaki puta popeo na neku drugu planinu. On će zato najčešće ići onamo, gdje mu je i najjednostavnije i najbliže, a to je za Zagrepčanima na pr. Medvednica i Samoborsko gorje. On će onamo ići i raznim putevima, mijenjajući ih postepeno, već prema svojim planinarskim sposobnostima, željama, poznavanju određene planinarske topografije, pa i prema svojoj okolini, no na koncu će, ako ne ode među čiste sportaše alpiniste, svršiti među onim planinarima, kojima se planinarstvo poklapa samo sa izletništvom.

Prije 3—4 decenija pojavila se u Austriji težnja, stvoriti pokret, koji bi bio sadržajniji i sveobuhvatniji od tada postojećih turističkih i alpinističkih društava i udruženja. Stvoreno je društvo »Naturfreunde«, društvo »Prijatelj Prirode«. To društvo dobilo je u Austriji, a doskora i kod nas određeno političko značenje, radi čega je najprije kod nas, a doskora i u Austriji izgubilo mogućnost, da preuzme vodeću ulogu i zamijeni postojeća planinarska društva. Smatrao sam i tada, a smatram i danas, da je upravo termin »Prijatelj Prirode« najbolji i najsveobuhvatniji termin, koji bi, da mu je uspjelo kod nas uhvatiti dublji korjen, objasnio, pa i otklonio mnogu današnju nejasnoću. Danas se to ne može više učiniti, jer se termin planinarstvo preduboko urezao u našu planinarsku tradiciju, ali upravo taj termin vrlo dobro objašnjava onaj primaran poriv, radi koga mladi ljudi potpuno nesvesno postaju planinari.

Sresti ćemo, i to dosta često, u planinarskoj literaturi termin ljubav prema prirodi i ljubav prema planini. Držim da uvodenje termina ljubav u planinarstvo ovome ništa ne pomaže i ništa ne objašnjava, no zato pojам prijatelj prirode daje upravo ono, o čemu se zapravo radi, o dubokom i širokom prijateljstvu čovjeka, no ne samo prema planini kao geomorfološkoj formaciji, nego prema planini kao jednoj formaciji prirode sa čitavim nizom njenih različitih manifestacija.

Istakao sam, da je planinarstvo kod nas u svojim počecima imalo u stonovitom smislu napredno političku ulogu i pozadinu. Danas bi planinarstvo uz tu ulogu trebalo preuzeti na sebe i to planski i sistematski, ulogu, koja je isto tako važna i značajna. Radi se o pribiranju, sakupljanju i kritičkom sređivanju naše narodne toponomastike, naših narodnih naziva, termina i izraza za pojedine morfološke formacije na planinama, što bi trebalo raditi sistematski i planski po pojedinim područjima, kao što su na pr. Medvednica, Samoborsko gorje, Velebit, Lička i t. d. Taj je zadatak izvanredno važan, no na žalost i izvanredno hitan, i zbog toga ću se na nj drugom prilikom posebno i opširnije osvrnuti.

Sabiranje i sređivanje nazivlja naših planina i krajeva posao je i zadatak, koji će sigurno oduševiti dio naših mlađih planinara, no time nije ni iz daleka iscrpen široki okvir u kome se može manifestirati i realizirati sklonost planinara ne samo da pješači, tu i tamo koju dobru fotografiju napravi, nego i da studira i upoznaje prirodu u planini u svim njenim manifestacijama.

Uslijed mijenjanja strukture pokrova Medvednice, što se počelo zbivati prije 3 do 4 decenija sjećom šume na velikim površinama, došlo je i do znatnih hidroloških promjena. Nekad bogati potoci i izvori, naročito na južnim padinama, u zadnja 3 decenija stalno i konstantno gube vodu. Od

mnogo stotina izvora, koliko ih je bilo prije 3 do 4 decenija, velik broj ih je danas gotovo presušio. O tome problemu, koliko mi je poznato, u »Hrvatskom planinaru« pisao je jednom L. Marić i to još prije 2 decenija, a to je i danas problem sa kojim bi se niz naših mlađih planinara sa velikim marom bavio, kada bi bio u taj zadatak upućen i na početku posla rukovođen. Obilaziti kroz 2 do 3 godine, kroz sve godišnje dobe određeni sektor Medvednice i mjeriti vrijednosti jačine pojedinih vrela i prikupljati ostale karakteristične i važne podatke, daleko će više zadovoljiti mlada plainara, nego da gotovo svake nedjelje ode na Sljeme i kod toga par sati provede u kojem od planinarskih domova.

Jedan, manji dio planinara-hidrologa produbit će svoja ispitivanja određivanjem Coli titra (stupnja zagadivanja pojedinih vrela), a to je problem, koji je i te kako zavrijedio sasvim naročito zanimanje uslijed sasvim specifičnih prilika na južnoj strani Medvednice.

Mladi planinari naći će na Medvednici još niz drugih problema, od kojih će ih po neki toliko oduševiti, da će u njima naći puni smisao i sadržaj svojih redovnih nedjeljnih izleta.

Procitamo li članke ili pojedine pasuse iz radnji čitavog niza pisaca od prije 4 do 5 i 6 decenija o florističkom blagu i ljepotama ondašnje Medvednice i to usporedimo sa sadašnjim stanjem, opet ćemo naći velike i bitne promjene. Floristička karta Medvednice se odonda promjenila, a mijenja se još uvijek i dalje. Danas više nema na Medvednici divljih božura (*Poenia coralina*) i nitko ni od starijih planinara više ne zna, da ih je bilo na Vaternici, još prije 40 godina. Danas ima još malo starijih planinara, koji se sjećaju gustog saga raznobojsnih 25 do 30 cm visokih kačuna, koji su prekrivali livade Goršice, Ročićevih senokosa, ispod Oštrea i oko Roga. Danas toga nema. Potpuno zakržljale, sitne primjerke kačuna na tim livadama lako je i na prste izbrojiti. To isto vrijedi i za veliki sag *Corydalisa*, koji je prekrivao prostor između Črešnje, Pušnjaka i Koprivnjaka u arealu Goršice.

Fiksirati današnje stanje florističkih prilika na Medvednici; definitivno ustanoviti, što je sa florističkim draguljem Medvednice, sa Primulom auri-culom; da li se ona doista nalazi samo na Vitelnicama ili možda ipak i još po negdje u prostoru Pečovja, Oštrea i Lipe, zadatak je, koji će iziskivati mnogo savjesnog obilaženja svakog pedlja onoga područja Medvednice, a taj će zadatak sigurno naći određeni broj mlađih planinara, koji će se upoznati sa problemom, prihvatići toga sa mladenačkim žarom i oduševljenjem.

Isto tako lijep zadatak predstavlja i poglavljje, fiksirati izumiranje i nestajanje posljednjih ostataka tisovine, tog plemenitog, lijepog i rijetkog drveta, koga je još prije 3 do 4 decenija bilo dosta u Medvednici, naročito u njenom istočnom dijelu oko Goršice i Lipe, a danas su ostali samo još po neki zakržljali primjeri i još živi panjevi. To je pitanje interesantno ne samo sa čisto florističkog stanovišta, nego još i zato, jer je niz toponima vezan uz to lijepo drvo.

I za one mlađe planinare, koji naginju čistom alpinizmu i opasnostima, krije Medvednica obilje prilika, da se u punoj mjeri izžive i izdovolje, a u isto vrijeme, da i nešto korisna učine. To je problem poskoka u Medvednici. Poskoke ćemo susresti doduše i na Kamenim Svatima i oko Susedgrada i na Lukovici, no to su izolirani i rijetki primjeri. Istočni dio Medvednice, i to onaj areal, koji počinje sa Pečovjem iznad Cebića na Zapadu, a svršava sa

Tepčinom Špicom i Biskupskom Peči na Istoku, bogat je sa poskocima. Dok su u Pečovje još prije 3 decenija odlazili ljudi i to dosta često, radi drvo-sječe, danas više onamo nitko ne zalazi. U tom potpuno divljem, potpuno besputnom kamenjaru, pokritom gustom šikarom, ljeti će smioniji mlađi planinar naći mnoge primjerke poskoča, a u kasnu jesen i rano proljeće obilne prilike za raznovrsne penjačke pothvate. Ispitati dakle čisto planinarski čitav taj kraj, a to još uvjek nitko do sada nije temeljito učinio, a uz to i fiksirati stanje poskoka u tom predjelu, zadatak je, koji će također sigurno naći određenu grupu mlađih i mlađih planinara.

Iz ovih nekoliko primjera, a naveo sam ih samo nekoliko, jasno proizlaze široke i raznolike mogućnosti djelovanje unutar planinarstva. Treba samo naći podesne načine, da se svi ti oblici raznih djelovanja učine dostupnima mladim planinarama, odnosno općenito onima, koji budu pokazivali interes za ta šira djelovanja.

Preostaje nam na koncu pitanje, ne bi li i mi mogli postaviti neku definiciju planinarstva?

Povećani napor pješačenja po planinama ne treba i ne smije biti glavna karakteristika i sav sadržaj planinarstva, jer ga time identificiramo sa izletništvom. Osim toga, ima planinarskih izleta, kod kojih je samo pješačenje sve manje važno i sve manje bitno. U današnje vrijeme motorizacije izlet na pr. u Rožanske Kukove, taj biser naših planina, u kome će naći neiscrpnih zadovoljenja i najprofijeniji alpinisti i penjači, znači samo, doći autobusom do Jablanca, prebacit se teretnjakom na Oltare i za 2 i pol sata hoda, sa uspinjanjem od 200 do 300 metara, stići u srce Rožanskih Kukova. Danas, kada postoji cesta na Ličku Golu Plješevicu, bit će sve manje planinara, koji će se i dalje uspinjati 6 sati do vrha, kada to mogu postići za pola sata sa autom ili motorom. Ostaviti ću potpuno po strani žičane željeznice, koje već i kod nas prodiru u planine, pa ću samo podvući:

Nije važno pješačenje i hodanje sa uspinjanjem i penjanjem u planinarstvu, ne, važno je, da čovjek dođe u planinu, svejedno na koji način. Važno je, da on odlazi u planinu sa nekim određenim ciljem i svrhom, a baš taj cilj i svrha odlaska u planinu čine bit, smisao i sadržaj planinarstva.

Ne smijemo smatrati, da je planinarstvo jedino i samo odlaženje u planine, pješačenje i penjanje po planinama, osvajanje vrhova i stijena po planinama. Planinar i to radi, radi to možda i često, a po neki i pretežno, no mnogi će planinar nakon toga, što je otisao i na Triglav i na Velebit i Durmitor, jednoga dana otići na Plitvička Jezera. On će tamo provesti jedan, dva, a možda i više dana i neće u opće osjetiti potrebu, ni da se uspne na Seliški Vrh, ni na Golu Plješevicu, pa čak ni na Crni Vrh, Kik, ili Medvedak, ma da mu to, tako reći, stoji pred nosom. On će imati samo na Plitvičkim Jezerima toliko mnogo i tako bogato raznovrsnih dojmova i doživljaja, da će sa vremenom, što ga je proveo na Jezerima biti više nego zadovoljan. On za tih par dana nije se uspinjao, ni posebne ture pravio, došao je na Jezera autobusom, ili vlakom i tako se isto vratio, pa ipak, kada se vratio kući, vratio se sa lijepa izleta i nitko ga neće moći uvjeriti, da to nije bio pravi planinarski izlet. Drugi puta će otići na koji jadranski otok i ma da se neće ni uspinjati ni naročito mnogo pješačiti ipak će, kada se vrati sa toga izleta, biti zadovoljan, sa punim osjećajem, da je bio na lijepom planinarskom izletu.

U planinarstvu dakle ne može i ne smije biti glavni smisao i sav sadržaj jedino u penjanju i pješačenju po planinama. Toga u planinarstvu mora biti i ima ga dapače u znatnoj, pa i pretežnoj mjeri, no to mora biti samo i jedino značajna karakteristika planinarskog djelovanja. Naročiti i sve o buhvati i interes za prirodu općenito, no poglavito onu u planinama i to za sve njene manifestacije, kod čega će jedan planinar imati više smisla i zanimanja za jednu, a drugi za neku drugu manifestaciju — to mora da bude okvir planinarstva. Planinarstvo ne može čovjeka odjednom naučiti, kako da na neki drugi način doživljava i promatra prirodu, no planinarstvo mora biti u mogućnosti, da mladu čovjeku pokaže put i načine, kako će uz svoje osnovne porive privrženosti prirodi, obogatiti opće znanje i doživljavanje sa bilo kojom od specijalnih aktivnosti, koji su involuirane u planinarstvu, a koje bi mu inače ostale nepoznate, ili barem ne toliko poznate, da bi ga mogle potpuno zaokupiti. Planinarstvo mora biti tako zaokruženo i tako formirano, da u njemu mladi čovjek, planinar-početnik, može upoznati niz specijaliziranih djelatnosti, kako bi si mogao odabratи onu, koja će najbolje odgovarati njegovom shvaćanju prirode.

Ne bude li planinarstvo to moglo i znalo činiti, omladina će u prevelikom broju ili otpadati, ili se ulijevati u masu tipičnih izletnika, a tek najmanji dio njih će shvatiti planinarstvo ili kao čistu sportsku aktivnost ili kao višemanje usko povezan nužni dio svoje profesije ili školske izobrazbe. Planinarstvo mora biti u mogućnosti, da što veći broj mlađih ljudi kroz svoje redove nauči bogato i raznoliko doživljavati prirodu u planinama u svim njenim manifestacijama.

A. B.

Bivak u Martuljku

U prvoj polovini kolovoza dani su još dosta dugi. Bilo je već pola osam na večer, kad su nejasni obrisi stijene počeli tonuti u tamu, dok se nebo žarilo od posljednjeg sunčevog zagrljaja. Kasno smo ušli u stijenu, a Dibonov smjer u Špiku je dugačak i »neda se onako na brzinu« kao jučerašnji Veliki Oltar.

Moramo potražiti mjesto za bivak. Eto ga: polica široka kojih trideset centimetara, tek toliko da na nju stane smotano uže na koje ćemo sjesti. **Koliki komfor!** Ali nije to sve: evo i male udubine iza naših leđa, u koju se čovjek može i nasloniti. A nad nama strmi kamin završava prevjesnim trbuhom koji je prema opisu ključno mjesto u stijeni. To ćemo ostaviti za sutra ujutro. Nerado, ali moramo.

Pogledam dolje u škrbinu između Špika i Frdamanih Polica. Već je tamno i jedva se nazire sipar u dolini Pod Srcem, a naranđasta boja tornjeva prelazi u tamno crvenu. Boja ugodna oku, ali nemila penjaču. Preko cijelog dana rušile su se ovdje lavine odlomljenog kamenja i podmuklom tutnjavom upozoravale na nevidljivu opasnost. Evo, opet se nešto valja! Najprije zvuk postaje sve jači, kao nadolazeća grmljavina, da zatim nestane uz siktave

tonove posljednjih kapljica te kamene rijeke. Zatim opet tišina, trajna i beskonačna tišina.

Moram na posao. Dva klina iza leđa bila su dovoljna da nas osiguraju protiv nepoželjnog napuštanja našeg bivaka.

Od opreme za bivak imali smo samo jednu nylon kabanicu i ona nas je cijelu noć štitila od hladnoće. Srećom je noć bila mirna i relativno topla. Tek je devet, do jutra još najmanje sedam sati. Kako mi se to već sada čini dugim — a kako će tek biti! Zašto ide vrijeme tako polagano?

Alpinisti u Martuljku

Dolje pod nama: kroz okna martuljških kućica svijetleće iskre javljaju nam o životu u dolini. Tamo ima mnogo ljudi, nisu sami kao mi ovdje. Sjede za stolom na udobnom, pravom stolcu i spavat će u mekanoj postelji. Krov njihovih kuća zaštitiće ih od oluje i zime. A nas? Šta će biti naša zaštita? Naš blještavi zvjezdani krov može ubrzo potamniti i postati naš neprijatelj. Ali mi ga volimo i sretni smo ovako sami u toj grobnoj tišini. Zašto? Ne znam! Grmljavina iz dalekih olujnih oblaka toliko mi je puta zamijenila ljudski govor. Taj govor, koji kaže mnogo više, no što čovjek može izreći nisam nikad u potpunosti razumio, ali on je uvijek snažno pro-

dirao u moju |nutrinu. Osjetio sam to već onda kada sam prvi put bio u planini. Pa, i lani kad sam se morao povući pred njenim zaprekama. Sjećam se dobro tih teških dana.

Nije prošlo ni osam mjeseci od ponovljenog teškog loma noge, ali moja je želja bila jača od tjelesne snage. Ja mogu? Ne, ja moram! S tim riječima u sebi krenuo sam iz Zagreba. Po kiši smo došli u Lipovčevu kuću i ugodno se iznenadili kad smo tamo našli prijaznu obitelj iz Bleda: muža, ženu i malog Janezeka. Kasnije, iz razgovora uz topli čaj, saznao sam da je žena teški srčani bolesnik. Za nju je i uspon do Lipovčeve kuće bio veliki napor. Prije svoje bolesti mnogo je hodala po planinama, a sada dolazi barem dovle, da se nagleda ljepote krajeva koji su nekad predstavljali njen drugi dom.

S nekako tjeskobnim osjećajem otišao sam na počinak. Ta žena ne može radi srca, a ja? Ja mogu! Pa naravno, moja noga je već sasvim u redu.

Kada smo rano ujutro izišli iz kuće, sunce je već obasjavalo vršak Špikove piramide. Idemo kroz Grlo na Dovski Križ i spustit ćemo se u Aljažev dom. Opet sam nakon dvije godine osjetio ono radosno uzbuđenje, od kojeg mi je toliko puta zadrhtalo srce. Opet ću svojim rukama hvatati stijenu Da li će one biti dovoljno jake da mi pomognu do vrha?

No, nisam bio jedini, koji je tog jutra bio nespokojan. Desetak metara od kuće, na jednom kamenu između borova, video sam onu ženu s Bleda, kako стоji licem okrenuta Špiku i nepomično gleda u njegovu piramidu. Ona je također pošla na uspon — bez užeta. U mislima je ona već obišla i Špik, i Široku Peč, i Dovski Križ — cijeli Martuljak. Ali to je sve. Njene želje i čežnultljivi pogledi ne mogu izlječiti njen srce. Tako krasno jutro, puno sunca i života, a sakriva u sebi toliko boli!

Udaljili smo se brzo, da je ne prenemo u njenom razmišljanju i ne iznenadimo suzu u njenom oku. Brzo sam se oslobođio trenutne sjete. Zabavljao sam se preskakivanjem kamenja uz put promatrajući titrage sunca u kapljicama jutanje rose. Dan je bio krasan, bez oblačka, kao i radost koja me je sveg obuzela. Oko jedanaest sati došli smo do onog mjesta »kod tri macesna«, gdje je najlaganiji prolaz u gornji dio doline Za Akom. Oko pedeset metara rasčlanjene stijene uz mali potočić pružalo se pred nama.

»Kakav je teren? Ide li? zapitao sam partnera.

»Put, dakako, nema, ali za nas je to kao i da i jest put«, bio je odgovor.

»Pa svakako«, pomislih, »da tražimo put, ne bi bili ovdje.«

Partner je pošao ravno prema gore po stijeni, dok se meni činio lakšim prolaz kroz potočić. Nakon dvadesetak metara zapenjao sam se u glatke isprane ploče, koje su postajale sve okomitije i ubrzo sam shvatio da tu nema prolaza.

Pogledah gore, partner je već bio na travi kod »tri macesna«. Oprezno, kao da penjem barem neku ozbiljnu »peticu«, priječim na onu razvedeniju stranu kuda je on prošao. No ni ovdje baš nije lagano. Vjerovatno je to naprtnjača kriva, govorio sam sebi i grčevito hvatao svaki kamen. Barem pola sata iza partnera dopuzao sam gore i neki čudni osjećaj nemoći ovladao je samnom. Zar prvi penjač u navezu ovako penje? Mislim da smo na dalnjem putu progovorili tek po koju riječ. Ne mogu se ni danas sjetiti, da li sam uopće šta tada mislio. Izgubio sam pouzdanje u sebe. I to, na kakvom detalju! Pa to čak nije ni bila stijena.

Slijedio je dugi siper s jednim manjim skokom, nakon kojeg se skreće za Grlo u desno na strmo snježište. Kad smo stigli na snijeg malo sam živnuo. Išlo mi je lako i počeo sam ponovo vjerovati u sebe. Snijeg je uvijek bio za mene ono pravo. Pošli smo snježištem, služeći se klavidima kao cepinom, kad bi strmina postala veća.

Na najvišoj točki snijega ponovno smo se našli u suhoj stijeni. Nije bilo potrebno navezati se, jer je teren bio još lagan. Razvedenost je bila tolika, da smo svaki odabirali svoj put. Penjaо sam polako i ubrzo sam zaostao desetak metara. Svaki kamen opipavaо sam nekoliko puta i tražio sigurna hvatišta, kao da sam prvi puta u stijeni. Ponavlja se opet ono isto od »tri macesna«. Već je prošlo tri sata poslije podne, nad nam još kojih sto metara stijene. Sve mi izgleda trbušasto i prevjesno. Stižem sam napokon do partnera. Treba se navezati.

»Vidiš da mi ide bolje. Pokušat će ja«. Pustio sam ga naprijed. Nije imao do tada nekog većeg iskustva u stijeni, a ja sam to znao. Pa ipak sam ga pustio. Nije li to već bio potajni strah u meni. Možda bi bilo bolje da odmah podemo natrag. Ali to nisam mogao sebi dopustiti, jer ako je ovo teško, što će biti idućih dana.

Uže je polako teklo i pazio sam na svaki njegov pokret. Osiguranje sam imao sigurno. Odozdo mi nije izgledalo tako strmo, ali on je ipak vrlo polako napredovao. Nakon 30 metara čujem glas:

»Sve je prevjesno. Ne mogu dalje. Šta bi učinio?«

»Ako ne možeš dalje, vrati se«, odgovorih.

»Ti se šališ. Jedva sam došao gore, a dolje će biti još teže.«

Znam da sam grčevito stiskao uže u ruci i da mi je mozak intenzivno radio. Ali, šta to koristi. Ne mogu mu pomoći. Uvidio sam i sam, da se dalje ne može i da je povratak jedini izlaz. I danas se sa zebnjom sjećam njegovog silaska. Činilo mi se da strašno polako silazi i svaku izbočinu za koju se hvata po nekoliko puta opipava. Prošlo je, koliko se sjećam, preko pola sata dok je sišao do mene. Bio je neobično bliјed. O daljnjem putu više nije bilo razmišljanja. Preostao nam je još jedino povratak. Spuštao sam se tako ukočenim kretnjama nesigurno, kao da svaki čas očekujem odron stijene. Odahnuo sam tek na snijegu.

Bilo mi je jasno da su svi moji usponi ovog ljeta propali. Ali ne samo moji... Gdje je taj čovjek, koji želi da drugog vodi? Eto ga, ovdje! Stoji tužan i bijedan, i tupo gleda u praznu daljinu. Nisam tada razmišljao o svojoj krivici. O nedovoljnim vježbama i slaboj kondiciji. Nisam bio u stanju išta misliti. Pustio sam druga u onu sipljivu stijenu, u kojoj je mogao lako stradati. Ja bih bio za to kriv...

Kad smo mukom prošli prolaz uz »macesne« pao je već sumrak. Jedini zvuci u večernjoj tišini bili su naši koraci i, tu i тамо, gdjekoji padajući kamen sa stijene. Nakon izlaska iz doline Za Akom ušli smo u potpuni mrak šume uz martuljški potok.

Nečujno, poput sjena spuštali smo se šumskom stazom u dolinu. Sjećam se sličnih večeri, kada sam nakon povratka s planine gledao zažarena lica svojih drugova i zadovoljni pogled njihovih očiju. Ali ovaj puta nisamo imao hrabrosti da pogledam svom drugu u oči. Sigurno su bile tužne i besciljno su lutale po tamnim obrisima stijena.

Još jedan zavoj u desno, preko potoka, i eto nas pred vratima kuće. Plać malog Janezeka kao da je skrenuo naše misli od događaja današnjeg dana. Ipak ima još nešto radosti u nama, samo je potreban tek bezazleni dječji glas ili smješak da ju razbudi. Trudili smo se oboje da budemo veseli. Sjetio sam se naše domaćice, kako je jutros stajala na onom kamenu nedaleko Lipovčeve kuće.

»To je moje mjesto«, kazala mi je sada u razgovoru, »Kroz ovih par dana, šta sam ovdje, često ga posjećujem. Jer, rado bih na Špič, a znam da ne mogu. Barem da ga vidim.«

Njene riječi bile su mi jasne i bliske kao moje vlastite. Duh mladosti je tog trenutka u meni nekuda isčezeno i zapitao sam se, nije li došlo vrijeme da i ja potražim koji kamen i priznam u sebi: eto, to je moje mjesto. Stidljivo, poput djeteta o kome stariji upravo govore, oborio sam glavu, da ostali ne primijete moje vlažne oči. Te večeri smo neuobičajeno rano otišli na počinak.

Slijedećeg jutra vlak nas je vozio prema Bohinjskoj Bistrici, odakle smo otišli na Laz, jer na penjanje više nismo ni pomicljali. Ništa za mene nije više bilo ovdje lijepog, i nijedan doživljaj me više nije mogao razveseliti. U meni je bilo nešto neispunjeno, što očekuje svoje otkupljenje.

— — — — —
A danas? Opet sam ovdje i moja radost je neizmjerno veća, no što bi bila u drugoj prilici, a doživljaj prošlog ljeta tek je daleka priča. No, možda je to bilo potrebno. Događaje na svom životnom putu nastojimo primati onakve, kakve jesu. Koliko se toga mora podnijeti za tek časoviti osjećaj životne radosti. Planina, koja mi je prošlog ljeta priredila nemio prijem, danas mi je sve to mnogostruko naplatila. Ako je moj doživljajni svijet bio siromašan nakon prošlogodišnjeg neuspjeha u Martuljku, i ako zbog tadašnje povučenosti u sebe nisam bio u stanju da primim ono šta mi je planina pružala, nije bila ona za to kriva.

Prenuo sam se iz snatrenja da pogledam na sat. Mora da je već blizu jutro. Ali da, tek je prošla ponoć! Gdje je još jutro, a zima se počela polako uvlačiti u kosti. Desnu nogu nisam više osjećao. Sva se ukočila. Baš sam sebičnjak, mislim samo na sebe.

»Jeli ti zima, ratni druže? Fotelj je nažalost nešto tvrdi, ali uvjeren sam da ga manje ipak osjećaš nego li ja. Kod mene su kosti nešto bliže površini.«

Da se malo ugrijemo počeli smo pjevati. Naš je repertoar bio veoma raznolik. Proputovali smo pjesmom sve naše krajeve i priznajem da se nikad nisam tako slagao s nekim u pjesmi kao tada. Ne možda zato, jer bi dobro pjevali, već zbog toga, što je svaki od nas imao mnogo obzira za pjevačke jade svog partnera. Sretan sam da nije bio prisutan nitko treći, jer se tada ne bi usudio ono naše glasanje ovako javno nazvati pjevanjem.

Zvjezde su se odavna sakrile pod gustim plaštem oblaka. Šta nam donosi jutro? Kišu, oluju ili sunce? Ne znam kako je dugo trajao ostatak noći, jer me san časovito obuzimao i u takvom polusnu dočekao sam jutro.

Koliki je to bio užitak ispružiti opet noge i izravnati zgrčena leđa. Prostor je bio toliko tjesan, da nismo mogli ni stajati uspravno sa slobodnim rukama, da bi se pokretima ugrijali. Nebo je bilo sivo, a iz oblaka tek što ne pada.

Izbijanjem klinova ipak sam se malo ugrijao. Nakon pola duljine užeta uspeo sam se na prostranu udubinu pod prevjesnim trbuhom. Bez naročitih teškoća prošli smo to ključno mjesto stijene, a i dalji uspon je bio lagan sve do vrha. Počela je rositi sitna kiša, i na vrh smo došli po gustoj magli. Samo se jedamput otvorila da bacimo pogled na stijenu Škrlatice. I ovaj puta smo malo govorili, kao i onda na povratku iz Martuljka, ali na našim umornim licima sigurno je treperio zadovoljni smješak pobjednika.

Dok sam upisivao u knjigu na vrhu naša imena bio sam sretan. U tom trenutku nisam zaboravio ni našu znanicu iz Lipovčeve kuće. Možda i danas стоји na svom kamenu među borovima. Rado bio bio upisao i njeno ime.

Drago Kivač, Zagreb

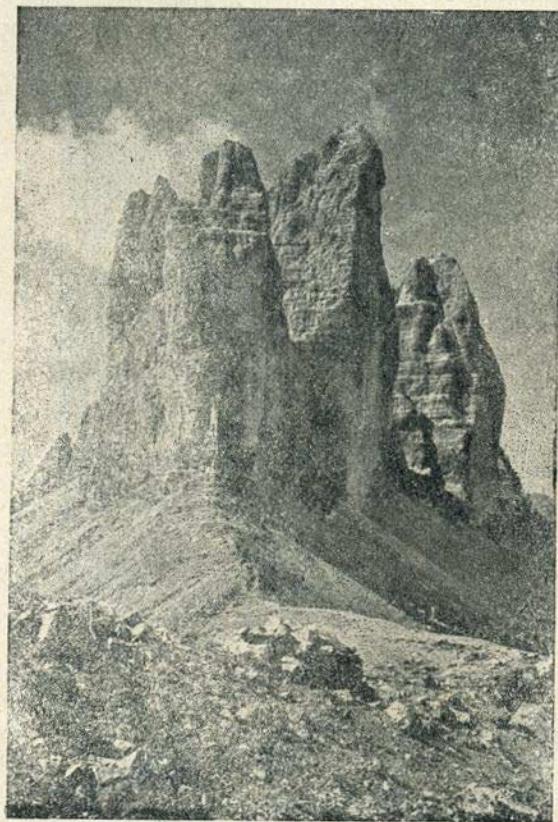
Uspomena iz Dolomita

Ljeto je 1958. godine. Na podnožju sam ogromne crveno-žute stijene Cima Grande očaran prizorom koji se pruža predamnom.

Gledajući tu kamenu gromadu sa krunom bijelih prozirnih maglica i nehotice mi dolaze uspomene iz proteklih dana.

Iako me ljepota okoline i čuvstva koja se u meni radaju sve više obuzimaju, ipak moja sreća nije potpuna. Želim uz sebe neko živo biće, pjenjačkog partnera ili bar slučajnog prolaznika s kime bih podijelio ove ugodne časove. Dogovarao sam se s drugovima u domovini za odlazak u Dolomite. No kako se je približavalo vrijeme odlaska, tako su i drugovi redom odustajali. Ostao sam međutim čvrst u svojim namjerama, izradio sam plan puta i odlučio otpotovati sam.

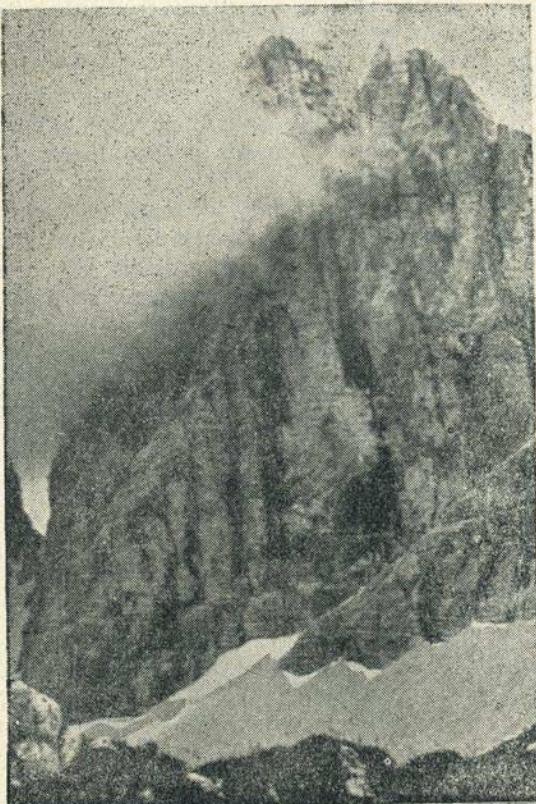
I tako — sada sam ovdje, konačno je moja davna želja pred ostvarenjem. U deset sati ulazim u stijenu između gromada Cima Grande i Cima Piccola, te po prvi put dodirujem kamen Dolomita. Stijena tehnički nije teška, ali je zato vrlo teška u orientaciji. Penjem slobodno oko 400 metara kada primjetim, da sam izašao iz smjera. Pokušavam lijevo, pokušavam desno, ali instiktivno osjećam, da to nije dobar pravac. Ljutim se na samog sebe. Zašto sam uopće išao u stijenu sam? Zar samo zato, što mi je bio preskup

Cima Grande, Cima Piccola i Cima Ovest

vodič? Žao mi je sada natrag, jer preostaje mi još svega 200 metara do vrha. Da se smirim pripaljujem cigaretu. Nakon nekog vremena začujem kotrljanje sitnog kamenja, a par minuta kasnije opazim crvenu boju vjetrovke i odmah zatim komad užeta. Silaze dvojica planinara. Vraćaju se sa vrha. Morali su jutros vrlo rano otići u stijenu. Opazivši me, prilaze mi začuđeni, videći me ovdje samoga. Iz razgovora doznajem, da je jedan vodič, Talijan, a drugi Nijemac iz Linza. Ponudim ih cigaretama. Vodič odmah prepoznaće naše cigarete i tako pogada, da sam Jugoslaven. Brzo se oprštamo, Nijemuću se žuri, jer želi još danas stići u Cortinu.

Ovaj susret bio mi je dovoljan, da se opet u stijeni orijentiram. Vi-djevići pravac njihovog silaženja, požurim istim smjerom prema gore. Pe-njući dalje iz kamina u kamin i policama, mjestimično traverzirajući stijenu, primijetim u njoj učvršćenu spomenploču nekom piginulom planinaru. Ne prilazim ploči, jer ne želim saznati njen sadržaj ili uzrok nesreće. Dalnjim napredovanjem dolazim do jednog mokrog kamina, u kojem leži ukliješten veliki kamen. Prevjesan je i ne ide mi se preko njega, već se prebacujem

Cima Grande

Foto: D. Kivač

u desno, da ga zaobiđem. Ovdje, nakon dva metra, stijena me izbacuje na-polje, te sam prisiljen vraćati se. Preostaje mi jedino ljigav kamin, ali ga prolazim bolje nego što sam mislio. Na izlazu iz kamina ustamovio sam da je upravo to bio pravi prolaz, jer bi sa protivne strane morao preskočiti do tog mesta dva metra široku pukotinu, a to mi bez užeta ne bi bilo baš ugodno. Još pedeset metara penjanja i predamnom iskrsne željezni križ — vrh Cima Grande (3.003 m). Pogledam na sat; bilo mi je potrebno četiri sata penjanja do cilja.

Na vrnu je mali zaravanak, ima mjesta tek za nekoliko planinara. Nalazim se na vrhu potpuno sam, a oko mene ugodna tišina. Sunce još uvijek obasjava okolinu i sjajno se vide Monte Kristalo, Sorapis, Cadini di Misurino, te upravo na dohvati ruke Cima Ovest. U želji, da udovoljim običaju, upisujem se u knjigu. U ovoj godini sam prvi Jugoslaven na ovom vrhu. Prošlo je već pola sata, kako se odmaram i uživam u ljepoti prirode, kada najednom opazim kako mi prilaze sa druge strane vrha dvojica mladića. Pozdravljamo se, te iz razgovora doznam, da su studenti. Jedan je Talijan, a partner Nijemac iz Bremena. Opet jedan primjer kako alpinizam zблиžava ljudi raznih narodnosti. U košuljama se zavrnutim rukavima i sa nekoliko klinova o pojasu, propenjali su jedan od najtežih smjerova, sjevernu stijenu Cima Grande. Ponudio sam ih šećerom, čokoladom i suhim šljivama, što su vrlo rado prihvatali. Za uzvrat pozvali su me, da zajedno silazimo, što sam ja sa svoje strane rado prihvatio. Kod silaženja prepoznajem partije stijena, koje sam malo čas prošao i nakon sto metara, upozoravam ih, da je potrebno skrenuti u lijevo, dok su oni naprotiv uvjereni, da moramo silaziti u desno. Popuštam, jer sam u manjini. Ipak nakon osamdeset metara daljnog silaženja, obadvjica potvrđuju, da sam bio u pravu, ali sada se nikome neda natrag do mjesta, gdje smo skrenuli. Silazimo dalje, no stijena je sve teža. Konačno nakon dva sata silaženja stižemo do posljednjeg dijela velikog snježanika. Oslanjajući se rukom na suprotnu stijenu, na stijenu Cima Ovest, priječimo čitavu stijenu Cima Grande.

Zadovoljni našim uspjehom zadržali smo se u kući Riffugio Lavaredo, te uz vrlo dobar talijanski crnjak prepričavali utiske. Sklopili smo prijateljstvo i kod rastanka izmjenili svoje adrese. Oprostio sam se s velikanima Dolomita i još iste večeri stigao u svoju sobicu u Cortini.

Dr. Željko Poljak, Zagreb

Hrvatske planine

(Informativni pregled)

6. VINICA

Južno od Karlovca u kutu što ga čine rijeke Mrežnica i Korana, neposredno iznad Duge Rese, smjestila se Vinica. To je niska, šumovita planina, koja se pružila od Mrežnice na istoku do Korane na zapadu u dužinu od kojih tri kilometra. Sjeverna padina gusto je pošumljena bjelogoricom, a južna je dobrim dijelom pokrivena vinogradima sela Vinice i Belaja, no obje strane vrlo su strme, tako da unatoč male visine Vinica ima gorsko obilježje. Rječne doline koje okružuju viničko gorje daju mu usamljeni i istaknuti položaj, a piramida podignuta na njenom vrhu omogućuje prostran razgled na sve strane svijeta, osobito prema Karlovcu i na velik dio Korduna. Premda je iz vlaka na riječkoj pruzi Vinica vrlo dobro vidljiva svakom putniku, a pažljivi planinar odmah uočava i piramidu na njenom vrhu, ipak je zbog svoje neznatne visine vrlo malo poznata u planinarskim

krugovima i služi kao izletište jedino lokalnim planinarskim društvima u Dugoj Resi i Karlovcu.

Ljepota njene bujne i pitome prirode i neposredno susjedstvo industrijskog mjesta Duge Rese (velika tekstilna tvornica) uvjetovali su razvoj planinarstva u Dugoj Resi. Prošlo je ravno 35 godina od kada je ovdje osnovana »Vinica«, podružnica nekadašnjeg HPD-a (23. VII. 1924.). Novo društvo okupilo je tridesetak članova i marljivo priređivalo izlete u bližu i dalju okolicu, u prvom redu na Vinicu i obližnji Gorski Kotar. Markiran je put na Vinicu, a zatim i na drugu stranu, do izletišta Novigrada na Dobri. Markacije su kasnije stalno obnavljane, a 1940. godine pala je odluka da se na Vinici gradi piramida. Zadnjih godina Duga Resa se sve više razvija, pa se istovremeno sa prlivom novih radnika i službenika udvostručio i broj članova »Vinicio«. Prije nekoliko godina obnovljena je markacija, a 1953. godine podignuta je i nova piramida na vrhu Vinice. Danas su nažalost i markacija i piramida zapuštene tako da su gotovo neupotrebitve.

Polazna točka za uspon na Vinicu je željeznička stanica Duga Resa na riječkoj pruzi (11 km od Karlovca, 64 km od Zagreba, 165 km od Rijeke). Put vodi od stanice u središte mjesta do hotela (prenočište i restoran), gdje skreće lijevo mimo parka i uz tvornicu pješačkim mostom preko kanala, a zatim preko Mrežnice. Na drugoj strani vodi uz obalu Mrežnice asfaltirana staza kroz lijepidrvored nekih desetak minuta. Na kraju staze ostavljamo Mrežnicu i skrećemo mimo trafostanice prema Vinici. Sto metara dalje, iza jedne seoske kuće skreće put desno uzbrdo prema šumi, gdje će se na stambima naći po koji izbljedjeli ostatak markacije. Iznad šume put prolazi

Na vrhu Vinice (321 m)

Foto: dr. Ž. Poljak

mimo oveće ponikve obrasle neobično bujnom papradji. Iza nje ostavljamo put i skrećemo desno užbrdo mimo druge ponikve kroz bujnu paprat i lijepu skupinu breza na planinsko bilo. Duž viničkog bila prostire se široka zaravan obrasla bujnom travom. S ruba zaravni pruža se lijep pogled na Dugu Resu (sliku) te dolinu Kupe i Mrežnice. Razgledavši zaravan treba produžiti šetnju tjemenom brijega prema istoku gdje se kroz šumarak za par minuta stiže na vrh Vinice (321 m). Razgledna piramida koja je ovdje sagradena (vidi sliku) nadvisuje okolna stabla i pruža odličan vidik na Podkuplje s Karlovcem, na dolinu Korane, Mrežnice i Dobre, te na čitav niz okolnih planina: Žumberak, Medvednicu, Vukomeričko gorje, Petrovu goru, Martinšćak, Skradsku goru, Ličku Plješivicu, Veliku Kapelu i Klek.

Pogled s Vinice na Dugu Resu

Foto: dr. Z. Poljak

Čitav put ne traje niti sat hoda i vrlo je pogodan i za komotnije planinare. Krasni sunčani proplanci, hladovina bujne vegetacije i lijepi vidici stavljaju Vinicu u red naših ljepših izletišta.

Vinica spada u područje plitkoga krasa. Čitava gora obrasla je bujnom vegetacijom i tek nekoliko ponikava i nešto ogoljelog vapnenca oko piramide ukazuje na vapnenačku građu. No upravo zbog te građe Vinica je bezvodna i prije uspona treba se opskrbiti pitkom vodom.

Sa Vinice ne treba se vraćati u Dugu Resu, već se može sići na drugu stranu prema Karlovcu do željezničke stanice Mostanje (4 km od Karlovcia). Put vodi od piramide grebenom viničkog brijega prema istoku kroz bujnu šumsku vegetaciju različitog drveća gotovo čitav kilometar do raskršća gdje se strma staza odvaja na lijevo i spušta do podnožja. Odavle vodi put prema

sjeveru mimo vojnog slagališta na Logorištu, preko polja i vinograda, uz groblje pod crkvom sv. Doroteje do gostonice na raskršću cesta za Karlovac, Plitvice i Barilović. Desno se za par minuta stiže do tvornice tekstila, a lijevo za isto toliko vremena do željezničke stanice Mostanje. Do Karlovca se međutim može stići i gradskim autobusom koji odavle redovito saobraća. Silaz do Mostanja traje sat i pol laganog hoda.

7. MARTINŠČAK

Sa vrha viničkog brda vidi se na jugoistoku u pravcu Petrove gore u daljini od šest kilometara osamljeni, markatni briješ sa nekoliko stabala na samome vrhu. Među stablima mogu se dogledom razaznati obrisi jednog zvonika sa malom kapelom. Po toj kapelici koja je posvećena sv. Martinu, briješ se zove Martinščak. Vrh mu je visok svega 346 metara, no unatoč te neznatne visine, privlačna je točka za planinare iz Karlovca, jer je jedina izrazita uzvisina u bliskoj okolini.

Već u prošlom stoljeću dolazili su ovamo Karlovčani na izlet, o čemu nam svjedoči i jedan planinarski putopis napisan prije ravno 60 godina (S. Širola: Na Martinščaku. »Hrvatski planinar« 1889.). Kad je kasnije (oko 1922.) osnovano u Karlovcu planinarsko društvo, jasno je da se prozvalo »Martinščak« i da je taj briješ postao stalno izletište. Danas karlovačko društvo nosi doduše drugo ime (»Dubovac«), no Martinščak je i dalje područje društvenog rada, a posebno markacijske sekcije.

Martinščak se kao i Vinica proteže u obliku gorske kose duge do 3 kilometra u onom kutu što ga čine Korana i Mrežnica. Sa tri strane svijeta okružen je okukom rijeke Korane, što mu daje osobitu draž, dok se na četvrtu stranu, prema sjevero-zapadu veže za Vinicu i s njom u planinarskom smislu čini izvjesnu cjelinu. Martinščak se nastavlja na Vinicu kod sela Belaja kao gorska kosa koja se blago uspinje do vrha Rogove (278 m), iza koje se nalazi zaravan sa Štefancima, zaseokom Gornjeg Velemerića. Iza Štefanaca diže se najviši vrh u obliku osamljene kupe visoke oko stotinu metara.

Polazna točka za uspon je selo Belaj između Vinice i Martinščaka, na cesti što iz Karlovca vodi za Barilović na Korani. Ovamo se može stići na nekoliko načina. Može se ili iz Karlovca do Mostanja (gradskim autobusom ili željeznicom 4 km), zatim šest kilometara cestom do Belaja ili iz Duge Rese cestom preko sela Vinice podno istoimenog briješa (4 i pol km) ili se može kombinirati povratak s Vinice sa usponom na Martinščak (2 i pol sata lagalog hoda). Na vrhu Vinice označili su planinari na jednom kamenu pravac puta. Kod raskršća na viničkom grebenu (spomenutog u opisu silaza s Vinicom) treba nastaviti bilom premo jugo-istoku. Uskoro se izlazi iz šume i put se rubom vinograda spušta do seoskih kuća u Belaju. Treba prijeći cestu koja vodi desno u selo Vinicu i nastaviti istim pravcem mimo kuća i polja do ceste za Barilović. Nakon 300 metara mimo kamenoloma stiže se cestom u centar Belaja.

To je omanje selo pitomog izgleda, no krvave i burne prošlosti. Iznad guste hrastove šume Šišak, a na istoimenom kamenitom brdu povrhn sela, stajao je nekoć tvrdi grad Belaj. Zna se da ga je već u Srednjem vijeku držala plemička porodica Tomašića, i da je pod gradom bila mala varošica

sa desetak kmetskih kuća. Belaj je mnogo jada zadavao Turcima braneći im pristup prema karlovačkoj kotlini, dok konačno nije posve opustio. Poznato je da je upravo kod Belaja ban Ivan Karlović 1528. godine tako porazio Turke da ih je samo mrtvih ostalo na bojnom polju preko osam stotina. Tomašići su se kasnije povukli prema sjeveru i njihovi potomci još i danas žive među nama pod istim imenom. Od njihova grada mogli su se još prije dvadesetak godina vidjeti ruševni temelji, no za posljednjeg rata nestao im je i zadnji trag. Na njihovom mjestu podignuti su bili bunkeri, koji su danas sravnjeni sa zemljom.

Iz Belaja vodi na Martinščak markirani put, no markacija je nepouzdana, jer se šuma sječe, a oznaće odavno nisu obnavljane. Kod kuće br. 23 skreće se sa ceste uzbrdo i preko polja ulazi u šumu Vožić. Staza se lagano penje, a zatim uglavnom po istoj visini vodi kroz mladu šumu lijevim obronkom Rogove sa lijepim pogledom u dolinu Korane. Martinščak je sav okružen selima i njivama, no u ovom dijelu još uvijek ima dosta gусте šume, u kojoj postoji mogućnost lova na zečeve, lisice pa i divlje svinje. Put dosije hrbat kod Štefanaca, malog zaseoka Gornjeg Velemerića, odakle ima još svega četvrt sata laganog uspona kroz šumu do kapelice na vrhu (od Belaja ukupno sat i pol hoda). Kapelica je okružena sa nekoliko razgranatih lipa koje ne smetaju pogledu, a putniku pružaju ugodnu hladovinu. Vidokrug je sličan onome s piramide na Vinici, no za razliku od Vinice, gdje se vrh ne izdiže sa bila, ovdje je vrh osamljen i piramida nije potrebna.

Čitav kraj oko Martinščaka, od Kupe i Žumberka pa do Petrove gore i Kapele, blago je ustalasan i u mnogome liči na Hrvatsko zagorje. Od davne bio je gusto naseljen, i poznat je pod imenom Goričke župe još i srednjevjekovnoj Hrvatskoj u 12. vijeku. Naši historičari misle da je starohrvatska župa Gorica dobila ime po brijezu Gorici, današnjem Martinščaku, čija je osamljena kupa najznačajniji objekt u reljefu kraja. U prilog tome govori i Zbornik arhiđakona goričkog Ivana iz 1334. godine, koji spominje da je gorički crkveni kotar prozvan po visokom brijezu »Gorice«, na kojem je crkva sv. Martina, a to je očito morao biti Martinščak. Spomenuta crkva tokom stoljeća često je obnavljana. U prošlom vijeku stajala je na njenim temeljima još samo rasklimana kapelica istoga sveca. Nakon Prvog svjetskog rata i ta je kapelica propala, pa su karlovački planinari namjeravali na njenom mjestu podignuti razglednu piramidu, no pretekao ih je župnik iz obližnjeg sela Ladvenjaka i 1936. godine na ruševinama sagradio današnju kapelicu.

U goričkoj župi prije dolaska Turaka narod je živio mirnim životom u plemenskom uređenju. Sa pojavom feudalizma javljaju se oko Vinice i Martinščaka brojne plemićke porodice sa svojim posjedima i zamkovima. Južno od Martinščaka Barilovići su imali svoj posjed i grad Barilović, Banski su imali Velemirić, na istočnoj strani bio je grad Tušilović porodice Tušilović, Belaj su imali Tomašići, a pod Vinicom imali su Ivkovići Dugu Resu i Štefkovići Vinicu. Sve do 14. vijeka najmoćniji feudalci ove župe bili su Babonići, knezovi Gorički, koje su pred dolazak Turaka zamijenili Krčki knezovi (Frankopani). Provalom Turaka, ova gusto naseljena hrvatska župa našla se na krvavoj granici Istoka i Zapada i postepeno je počela propadati. Već 1527. Turci su opustošili ove predjele, naročito okolicu Belaja i sela Vinice pod brdom Vinicom, popalivši sela i hvatajući roblje. Tek formiranje Vojne krajine donekle je zaustavilo to propadanje. Feudalni zamkovi postali su gra-

ničnim utvrdama, kmetovi su postali krajšnicima, a plemstvo se postepeno dalo u vojnu službu zauzimajući oficirske položaje. Tako je nastala Vojna krajina, Granica ili Kordun, kako mi još i danas nazivamo područje južno od Karlovca. Nešto je hrvatskog življa ovamo došlo i iz Like u povlačenju pred Turcima. Jedna od tih porodica sagradila je tvrdi grad i postala osobito moćna. Bili su to knezovi Budački čije ime još i danas nosi selo pod ruševinama njihovog zamka. Na pustu zemlju vojna uprava je naseljavala bjege i prebjegi s turskog teritorija iz unutrašnjosti Balkanskog poluotoka. Kasnije je često dolazilo do razmirica između starosjedilaca i doseđenika radi zemlje, pa je uprava Vojne krajine morala često posredovati i

Stara seoska kuća u Belaju

Foto: dr. Z. Poljak

utvrditi međe. Granicom je većinom bila rijeka Korana, pa je još i danas pretežno s ove strane hrvatski živalj, a s one srpski.

Znajući sve te činjenice, koje pretstavljaju tek kratki izvadak iz tragične i burne historije ovoga kraja, shvatit ćemo odakle tolike gradine posijane po brežuljcima oko Martinšćaka. Mnogo ćemo o njima naći u spisima našeg historičara Radoslava Lopašića, rodom iz Karlovca (»Oko Kupe i Korane«, Zagreb 1895. i »Karlovac«, Zagreb 1879.). Od tih gradina možda se najljepše danas vide ostaci grada Barilovića, sat hoda jugo-zapadno od Martinšćaka. Prije zadnjega rata grad je bio još u dosta dobrom stanju (služio je kao zatvor). Danas stoji još samo jedna kula, nad obalom Korane, lijepo vidljiva s vrha gore. Tko su spusti do Barilovića, treba svakako da posjeti i špilju Vražić, čiji je ulaz preko mosta daleko otprilike 150 metara. Kroz veliki portal koji se nalazi oko 8 metara iznad razine Korane ulazi se u dvoranu. Ona se na kraju račva u dva hodnika, koji se spuštaju sve dok ne

dosegnu razinu Korane i na pedesetom metru svršavaju s malim jezercima. Špilja je očito bilo ponor Korane, kad je razina rijeke bila viša za 8 metra.

Na povratku s Martinšćaka treba se opet spustiti do Štefanaca, odakle se za promjenu može južnom stranom Vožića. Put se u laganom silazu kroz mnogobrojne vinograde i polja spušta gotovo neprimjetno lijevom stranom brijege do Zadružnog doma u Belaju. Nedaleko sela teče Korana i izlet možemo završiti osvježenjem u njenoj bistroj i dubokoj vodi.

Iz literature

Jurenec: Slavonske planine

Zlatko Jurenec: *Planinarstvo i turizam kotara Daruvar. Slavonske planine*. Izdalo P. D. »Petrov vrh« i Turistički savez u Daruvaru 1958. godine. Broširano, 49 strana, 42 fotografije i geografska skica slavonskog gorja u prilogu. Štamparija »Ognjen Prica« u Daruvaru. Cijena 100.— Dinara. Naručuje se kod P. D. »Petrov vrh« u Daruvaru.

Knjiga je izašla povodom II. sleta planinara Slavonije 1958. godine sa dva zadatka. Prvi zadatak bio je izdati priručnik o prilikama na području daruvarskog kotara, njegovom povijesnom razvoju i sadašnjim nastojanjima da se Lipik i Daruvar razviju u turistička mjesta, što je obzirom na lijepa izletišta i kupališna lječilišta opravdano. Drugi je zadatak bio, dati planinarama priručnik za putove Slavonske magistrale, kružnog planinarskog puta koji okružuje Požešku kotlinu. Zbog ta dva zadatka knjižica je podijeljena na dva dijela. Prvi dio od dvadesetak stranica nosi naslov: *Planinarstvo i turizam kotara Daruvar*. Ovdje je dan kratki povijesni pregled, uključivši i razdoblje NOB, zatim su opisani izleti u Dioš, Velike Zdence, Lipik i Pakrac, te mogućnosti lova i ribolova. Drugi, veći dio knjižice, pod naslovom: »*Slavonske planine*« u stvari je kratki (25 strana) planinarski vodič prilagođen za potrebe planinara koji žele proći Slavonsku magistralu. Ukratko su opisani izleti na Petrov vrh, Vrani Kamen, Zvečev, Omanovac, Papuk, Veliku, Krndiju, Dilj i Psunj kao i putovi koji povezuju planinarske domove ovoga gorja. Kroz čitavu knjižicu odražava se gledanje na opisani teren iz aspekta kotara Daruvar, upućujući čitaoca direktno ili indirektno na teritorij ovog kotara kao glavnog ishodišta. Ostale polazne točke samo su nuzgred spomenute. Knjiga je

bogato ilustrirana reprodukcijama lijepih fotografija, no zbog nesretne upotrebe zelene tiskarske boje slike se jedva raspozna i ilustracije su većinom promašene. Čitava edicija u mnogome potjeća po formi, po sadržaju i po kvaliteti na planinarski vodič po istim planinama, koji je dvije godine ranije izdalo planinarsko društvo u Požežu pod naslovom: »Ljeti i zimi u Požeškim planinama«. I taj je vodič štampan prilikom Sleta planinara Slavonije pa smo i o njemu dali kratki prikaz (Naše planine 1957., str. 50.). Obadvije knjižice imaju jednu zajedničku karakteristiku, da su pisane iz lokalističkog aspekta, jedna više, druga manje, što svako ide na uštrb njihove vrijednosti. Ako ovamo još pribrojimo i izdanja planinarskog društva u Osijeku, vidjet ćemo da je o području slavonskih planina izšla već čitava mala serija izdanja. Nameće nam se misao da je sazrelo vrijeme da se rascjepkane lokalne snage ujedine, kao što je to u primjer ostvareno trasirom Slavonske magistrale, i da se zajedno izda jedan ozbiljniji vodič po slavonskom gorju od šireg značaja, kojim bi se mogli koristiti svi planinari Jugoslavije. Takav pothvat bio bi hvalevrijedan, a dosadašnja izdanja dokazuju da bi bio realan i moguć.

(dr. Ž. P.)

Bojanović: Durmitor

Vodič. Napisao Miloš Bojanović, nastavnik iz Nikšića. Izdalo P. D. »Javorak« u Nikšiću 1957. godine. Broširano, 49 strana, cirilicom, sa 11 fotografija i geografskom skicom u prilogu. Stamparija »Prosveta« u Beogradu. Cijena 100.— Dinara. Naručuje se kod P. D. »Javorak«, Nikšić. Naklada 5.000 primjeraka.

Iako je planinarski pokret u Crnoj Gori novijeg datuma, njegova afirmacija danas se odvija dosta brzo. Najljepše planine Jugoslavije, Durmitor, Komovi, Prokletije, Bjelasica, sve češće su cilj malobrojnih crnogorskih planinara. Dok u ostalim republikama inicijativa dolazi iz masa, u Crnoj Gori je situacija gotovo obratna. Velikom razumijevanju organa vlasti i ogromnoj materijalnoj pomoći ima se pripisati činjenica da je u crnogorskim planinama podignuto već desetak planinarskih kuća. U takovoj situaciji društva imaju vrlo pogodne mogućnosti rada. Dok je ostalim republikama osnovni problem materijalne prirode, u Crnoj Gori je na prvom mjestu pitanje kadra. Da i minimalni kadar od svega nekoliko agilnih pojedinaca može u takvim uslovima postići znatni uspjeh primjer je P. D. »Javorak« u Nikšiću, koji djeluje u centru nove crnogorske industrije, a na ishodišnjoj točki za Durmitor. Društvo se omasovilo i ubrzo afirmiralo. Podiglo je svoj planinarski dom na putu za Durmitor, i kao dalji korak, izdalo kratki vodič po Durmitoru iz pera svog pretsjednika. Vrijedno je naglasiti, da je knjižica izdana u 5.000 primjeraka, što je rijetkost za našu planinarsku štampu. Vodič je džepnog formata, ilustriran uspјelim fotografijama i opskrbljen geografskom skicom preuzetom iz Gušić-Cerovićevog vodiča po Durmitoru, izdanog još prije rata. U nekoliko kratkih poglavljia (Durmitor, Žabljak, Crno i Zmijinje jezero, Savin Kuk, Meded, Bobotov Kuk, Dobri do, Todorov do) iznesene su sve važnije činjenice sa aktuelnim informacijama o prometnim prilikama i ugostiteljskim objektima od važnosti za posjetioce. Nažalost, pisac nije imao pri ruci potrebnu literaturu za pisanje vodiča, i što je najviše za žaliti, nije imao mogućnosti da nabavi Gušić-Cerovićev vodič, i da se okoristi tamo iznesenim materijalom. Nikšićki »Durmitor« prema tome nije dosegao kvalitetu spomenutog vodiča, no pošto je prvi odavna rasprodan, ovo je jedini koji planinarama danas stoji na raspolaganje. Planinarima će naročito korisno poslužiti priložena geografska skica, jer je do specijalne karte dosta teško doći, a osim toga, upravo durmitorski list specijalne karte je slabije kvalitete. Knjižica je postigla veliki propagandni efekt u lokalnim razmjerima, i šteta je da nije organizirano njen raspšaćavanje u hotelima na Durmitoru, gdje turisti upravo vape za informacijama.

(dr. Ž. P.)

„Kroz planine“ 1958.

»Kroz planine«, broj 12. (1958. g.). Casopis planinarskog saveza Srbije. Urednik dr. Dragomir Stojčević. Broširano, cirilicom, 44 strana, sa dva lista priloga, brojnim ilustracijama i 2 geografske skice.

Časopis Planinarskog saveza Srbije, koji izlazi povremeno, izašao je prošle godine samo sa jednim brojem (br. 12.). Od broja do broja opaža se poboljšanje kvalitete i grafičke i sadržajno. U zadnjem broju ističu se i lijepe reprodukcije uspjelih fotografija na prilozima. Za razliku od našeg časopisa »Kroz planine« orijentirane su na veći broj priloga, no znatno manjih po opsegu. Teme su pretežno iz planinarske problematike, a putopisi su iznimka. Da nabrojimo nekoliko napisa: Deset godina izgradnje objekata, Više stručnosti u radu s omladinom, Razvoj planinarstva u Podrinju, Alkohol neprijatelj planinara, Podvodni alpinizam, Zaštita prirodnih rijetkosti. Mnogo prostora posvećeno je vijestima, gdje se sistemske registriraju sve planinarske akcije kao što su godišnje skupštine, orijentaciona takmičenja, izložbe planinarske fotografije, alpinistička aktivnost. Naročito se ističe originalna rubrika »Obrada planina«. U ovom broju ing. M. Božinović daje prikaz Ljubotena, a alpinista B. Kotlajić u članku »Karanfil — pronalazak i osvajanje« opisuje niz vrijednih prvenstvenih penjačkih uspona u Vezirovoj Bradi u Prokletijama. Dr. I. Stojanović završava s kronikom o Prokletijama u kojoj je dao pregled alpinističkih nastojanja. Uz prva dva članka priložene su i geografske skice koje imaju praktičnu vrijednost. Časopis obiluje brojnim rubrikama s kratkim prilozima, što daje listu veliku život no na račun serioznosti. To su na primjer rubrike: Da li zname?, Naš intervju, Portreti planinara, Knjige i filmovi, Iz inostranih planina, Planinarska kronika. Na kraju bi se ukratko osvrnuli na pitanje terminologije iznesenog u članku »O planinarskim transverzalama«, što je danas aktuelna tema. Autor je protiv termina magistrala, koji je svojedobno predložen i obrazložen u našem časopisu. Pledira da se termin transverzala usvoji za sve slične putove bez obzira na smjer. Argumenti su ovi: termin se već udomaćio u planinarskom rječniku i drugo, termin ne bi trebalo vezati za pravac pružanja. Međutim, činjenica da se jedan loš termin udomaći je svakodnevna pojava, no ako se termin upotrebljava u pogrešnom značenju, to ne znači loš običaj, nego nerazumijevanje njegovog značenja, a to znači manjkavost naobrazbe, i treba ga popraviti. Drugo, upravo predloženi termin »transverzala« označava pravac pružanja (Transversus latinski znači poprečni), i to baš onaj pravac koji u praksi ne dolazi u obzir, dok je magistrala opće poznat izraz, koji ukazuje na glavni put, što upravo i odgovara smislu naših akcija.

„Prokletije“

Almanah povodom desetgodišnjice P. D. »Derovica«. Uredio redakcioni odbor. Izdalo P. D. »Derovica« u Peći 1958. godine. Broširano, 186 strana, cirilicom. Ilustrirano brojnim fotografijama u tekstu i na prilozima. Stamparija »Budućnost« u Peći. Cjena 300.— Dinara. Naručuje se kod P. D. »Derovica« u Peći.

P. D. »Derovica« u Peći na Kosmetu spada među najagilnija društva u N. R. Srbiji. Područje rada je jugoslavenski dio Prokletija. Ovdje je društvo postiglo ogromne uspjehe. Da spomenemo samo planinarske kuće u Bjeluhi, na Bogama, Slanim poljanama i Pločici pod Derovicom, zatim brojne markirane putove, obaveštajne točke i stanice gorske spasavalačke službe. »Derovici« ovo nije prvi izdavalачki pothvat, već nekoliko godina izdaje zapaženi planinarski list »Glas Derovice«. Povodom 10-godišnjice svog rada društvo se dalo na vrlo težak posao, oko izdavanja almanaha. Oko knjige uložen je ogroman trud ne samo planinara

nego i ostalih građana Pećи. Spomenimo samo da je knjiga slagana u ručnoj štampariji, i da je to prva knjiga izdana u Pećи. Ujedno je to i prva naša publikacija o Prokletijama. Glavni zadatak društva, obrada Prokletija, održava se ne samo u naslovu nego i u sadržaju knjige. Redakcioni odbor nastojao je sakupiti priloge brojnih poznavaoča Prokletija iz zemlje, no nažalost, u almanahu ne nalazimo neka najvažnija imena. Izgleda da se redakcioni odbor ograničio uglavnom na mlađu generaciju, a nije ni pokušao angažirati neke najbolje poznavaoče Prokletija, koji bi svojim prilozima ili bar savjetima sigurno znatno podigli vrijednost publikacije. To je ujedno i naš glavni prigovor. Zbog štamparskih teškoča razumljiva je dosta slaba kvaliteta reprodukcija, unatoč upotrebe »kunstdruk« papira. Almanah sadrži 35 priloga. Izostaviti ćemo nabranjanje putopisnih sastavaka po Prokletijama i ostalim planinama, domaćim i stranim, i nabrojiti ćemo neke članke od stručne vrijednosti. Nakon uvodnog članka o desetgodišnjici rada društva, koji s historijskog aspekta iznosi upoznavanje ovog masiva, Miroslav Marović daje kraći geološko-tektonski pregled, dr. K. Rosić piše o privredi na Prokletijama, ing. A. Šoškić o planinskom gazdovanju, J. Milenkov o divljači, D. Čurović o šumama i ljekovitom bilju. Za alpiniste su od interesa članci beogradskih planinara dr. I. Stojanovića o alpinizmu u Prokletijama i B. Kotlajića o usponu na Karanfilit. Naročito treba istaknuti »Kroniku Prokletija« zagrebačkog planinara M. Markovića. Pod tim skromnim naslovom dao nam je autor solidni, moglo bi se reći naučni prikaz upoznavanja Prokletija. U knjigu je uloženo mnogo truda i ljubavi, ona je pravi udžbenik za pećke planinare, priručnik za posjetioce Prokletija i velik uspjeh društva, koje je počelo bez tradicija svoj teški pionirski posao.

(dr. Ž. P.)

HEINRICH ROISS (1927. — 1959.)

Poginuo je Heinrich Roiss, poznati alpinista-Himalajac. Dana 29. IV. 1959. pao je u ledenjačku pukotinu duboku 23 metra i njegov život prekinuo se u 32. godini. Rođen je 3. VI. 1927. godine, a po zanimanju bio je službenik Austrijske državne željeznice. Bio je to jednostavan i pristupačan čovjek, koji je i u našoj sredini ostavio ugordan utisak.

Ssimpatičnost pojave Heinricha Roissa i slavenska gostoljubivost bili su dovoljni da naš kratak susret s njim bude srdačan. Ljubaznost, neumornost u odgovaranju na različita pitanja i zanimanje za svakoga s kim se susretao djelovali su na me kao da se već odavno poznajemo. Ne pretjerujemo kad se ponosimo što baš mi planinari tako brzo prelazimo preko prepreka kao što su narodnost, jezik, obojenost, uvjerenja i što tako brzo nalazimo tlo na kojem se uspostavljuju humani odnosi.

U toku razgledavanja Zagreba Roiss je pokazao solidnu opću kulturu, interesirajući se za brojne detalje, što je dobio svoju potvrdu i u tcku predavanja koje je održao te večeri.

Upitan, kako je riješio problem opreme, Roiss je opširno govorio o poteskoćama financijske prirode. Uvidio sam da i jednog »vrhunskog« muče iste brige kao i mene, početnika, pa mi je time postao još draži.

Na rastanku je obećao da će po povratku s Himalaje opet navratiti u Zagreb. Ugovoren je sastanak na Sljemenu, gdje bi se u toku razgovora tretili alpinistički problemi. Njegov pristanak obećavao je da ćemo iz »prve ruke« čuti mišljenje čovjeka, koji je neosporno kompetentan da savjetuje,

objašnjava i upoređuje. Nažalost, ostao je samo dogovor i obećanje. Ipak, za sve dojmove koje je na nas ostavio i za način kako nam je prišao, Heinrich Roiss zaslužuje da ga zadržimo u trajnoj uspomeni i da mu posvetimo ovih par redaka. O brojnim uspjesima u njegovom kratkom životu neka govor ovaj sažeti biografski pregled, koji zahvaljujemo susretljivosti društva »Österreichische Himalaya-Gesellschaft«.

- 1948. Novi prelaz preko sjeverne stijene Hohe Wildstelle u Schladminger Tu-rama. Samohod.
- U Zillertalskim Alpama: sjeveroistočna stijena Olperer-a, Mösele.
- 1949. Rhätikon — prečenje na skijama. Wilder Kaiser, Kopftörlgrat, istočna sti-jena Fleischbank-a.
- 1950. Južna stijena Marmolata, prelaz Fünffingerspitze, Sella, Civetta. Ötztske Alpe — prelaz na skijama.
- 1951. Južna stijena Dachstein-a, Gran Sasso d'Italia — prelaz, ture u Dolomitima.
- 1952. Mont Blanc — uzdužni prelaz, Dent du Geant, Pitz Palü, Pitz Bernina.
- 1953. Skijaška tura u Ankogel-Hochalmspitze, Berner Oberland — Jungfrau, Mönch.
- 1954. Walliske Alpe — Matterhorn, uspon Zermattgrat-om, a silaz Hörnlegrat-om, Monte Rosa, prelaz preko Lyskamm-a, Dufforspitze, Schtubeierske Alpe — prelaz na skijama.
- 1955. Dauphine, Les Ecrin, Meije, Gran Ruine.
- 1956. Učesnik Austrijske himalajske ekspedicije na Gasherbrum II. U okviru ove ekspedicije izvršio je uspon na 7.315 m visoki Sia Kangri.
- 1958. Kao voda Austrijske himalajske ekspedicije izvršio je prvenstveni uspon na 7.400 m visoki Haramosh.
- 1959. Učesnik ekspedicije na Dhaulagiri. Dne 29. IV. 1959. poginuo je poslije jednog pada u 23 m duboku ledanjačku pukotinu.

Željko Magdić

Vlado Redenšek, Zagreb

Popis špilja i ponora u Hrvatskoj

Nastavljamo s popisom koji je započeo izlaziti u našem časopisu 1957. godine (br. 3—4 i 6—7). Sastavio ga je naš iskusni speleolog-amater V. Redenšek. Jedan dio pećina je sam obišao, no daleko najveći broj sabrao je iz literature i zatim klasificirao. Podaci nisu provjereni na terenu izuzev u iznimnim slučajevima, pa će se u popisu možda naći i po koji pogrešni podatak. Kraške pojave, pećine i ponori jedna su od najbitnijih karakteristika naših planina, i po tome poznate u svijetu. Časopis »Speleolog« koji se bavio njihovom problematikom nažalost je prestao izlaziti. »Naše planine« nastojat će popuniti nastalu prazninu i uredništvo stavlja speleolozima na raspolaganje stranice ovog časopisa.

Uredništvo

KRATICE ZA OPIS PEĆINA

d	duljina pećine	I. c.	loco citato (t. j. gore spomenuto djelo)
š	širina ulaza	odj. ŠU	odjel Šumske uprave
v	visina ulaza	N	sjeverno
s	sati hoda	S	južno
m	metara	E	istočno
av.	apsolutna visina ulaza	W	zapadno

KRATICE ZA LITERATURU

B	Boegam: Grotte Italiane, Trieste, 1930	K	Klaić V.: Prirodni zemljopis Hrvatske, Zagreb 1878
DM	Bertarelli: Duemilla grotte, Milano, 1936	KaPo	Katastar kapetana Podpacu. Rukopis je pohranjen u Društvu za raziskavanje jama u Ljubljani
DEZ	Deutsche entomologische Zeitschrift, Berlin	KV	Kvaternik: Vodič
F	Fras J.: Volständige Topographie der Karlst. Militärgrenze, Zagreb 1856	Lj	Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb
GV	Geološki vjesnik, Zagreb	MHG	Mitteilungen für Höhlenforschungskommission d. ung. Geolog. Geselsch., Budapest
H	Hirc D.: Prirodni zemljopis Hrvatske	Na	Napredak, Zagreb
HG	Hirc D.: Gorski Kotar, Zagreb 1898	NP	Naše planine, Zagreb
HL	Hirc D.: Lijepa naša domovina I i II, Zagreb 1891-2	OV	Obzorov »Vijenac«
HLP	Hirc D.: Lika i Plitvička jezera, Zagreb 1900	Pi	Poljak dr. J.: »Pećine hrv. krša« u Prirodoslovnim istraživanjima JAZ
HP	Hrvatski planinar, Zagreb	P	Priroda, Zagreb
HV	Hrvatska vila, Zagreb 1884		

PP	Poljak dr. J.: Pećine okolice Ogulina, V. Paklenice i Zameta, Beograd 1935	VG	Vjesnik geološkog povjerenstva II—IV, Zagreb 1912-14
Pr	Prosvjeta, Zagreb	VK	Vojni katalog: »Catasto delle cavità naturali sotterranee della Venezia Giulia« od pukovnika Italo Garibaldija, Firenca 1926 (edicija vojnogeografskog instituta)
R	Rad JAZ		
Rp	Razprave prirodoslovne, Ljubljana 1934		
St	Studien aus dem Gebiete der allg. Karstforschung der wiss. Höhlenkunde 1 — 5, Brünn 1932-6	W	Wolf B.: Animalium Cavernarum katalogus I—III, Gravenhage 1934-7
		Z	Zora, Zagreb 1931.

GORSKI KOTAR

Ogulin

- Klekovska špilja u Kleku, d. oko 30 m, HP 1937/270
- Mala špilja podno Kleka, H/464, HP 1927/70
- Ponorpećina na grebenu SE od izlaska »Omladinskog smjera«
- Ponor na vrhu Kleka
- Ponor I kod sela Bijelsko
- Ponor II kod sela Bijelsko
- Bezdan u Velikom Bukovcu, H/407
- Špilja u Debelom Lugu, E Jasenka, H/472
- Špilja u Ravnom Lugu, d. oko 250 m, H/470
- Bezdan pod Lisinom S Jasenka, H/472
- Pećina na zap. dijelu Bijelih Stijena, u odj. A/4 ŠU Jasenak, d. oko 30 m, Ka Po
- Hajdučka pećina kod Ponikve (Vidnjević selo) u odj. VI/9 ŠU Jasenak, d. oko 20 m, l. c.
- Pećina kod Musulinskog potoka, d. oko 10 m, l. c.
- Pećina kod Turković sela, prilaz ispod Kleka, d. oko 18 m, l. c.
- Snježnica Prosika u odj. A/14 ŠU Jasenak, prilaz preko Breze i Mosunja, dub. oko 8 m, l. c.
- Snježnica u Puhlovačkoj poljani, u odj. A/3 ŠU Jasenak, dub. oko 18 m, l. c.
- Stojanova pećina u Tisovcu, u odj. VI/1 SU Ogulin, d. 8 m, š. 6 m, l. c.
- Badanj pećina H/683, HL/6
- Đulin poron F/278, K/178, H/683, Pi/7/10, HL, PP/11, DEZ 1911, GV 1955/153
- Medvjedica pećina F/278, W, K/179, HL, H/683, PP/15
- Bukovac pećina, Okruglice
- Skorašnik ili p. z aSkorašnikom PP/57
- Pećnik, špilja
- Stoševi pećina kod vrela u Salopek selu
- Pećina u Dražici kod Salopek sela F/297
- Hajdučka draga, pećina u Stošcu kod Vučić sela

- Pećina na jezeru Zrnić u Jasenku Luška ili pećina na Luki kod Jasenka u VII/1 odj. ŠU Jasenak, W
- Vrelce ili Vrelo pećina u Siljevači W, PP/48
- Jasenacka pećina kod Vrelaca H/470
- Košarica pećina u Ravnom lugu u VII/3 odj. ŠU Jasenak, H/470
- Snježnica pod Planom, Bijele stijene, R 98/189
- Cetinj draga, pećina u Škurim granama (Srneća Glava)
- Bezdan u Lipovom vršku (Brestovac) kod Hreljina
- Maleva pećina kod Hreljina R/193/339
- Perić jama u Hreljinu
- Strmac pećina u Hreljinu
- Ponor u Dugoj drazi
- Jama u Lugu, u Radocajevom staništu, u drazi »Zabrelo«
- Bezdan u Bijelim stijenama, vidi se od mjesta »pod tisom« H/469
- Drenovac pećina u tunelu Ogulin-Gojak

Gomirje

- Damaskina pećina, d. 27, 8 m, PP/60
- Sitni Grm, pećina nad vrelom Oždaje
- Sitni Grm, pećina u šumi Sitni Grm, N potoka Ribnjak, d. 12 m, PP/61
- Sitni Grm, pećina nad Mravinjakom
- Hrzač pećina u šumskom predjelu Gorica, d. 7 m, PP/61
- Sovrana jama u šumi Gorica
- Stražnik pećina na N podnožju Stražnika, d. 10,2 m, PP/62
- Vrata pećina kod Barake u Bijeljevima
- Vrata kod Barake u Ježevitaru (Smolnik)
- Simunov grad pećina SW Gomirja, H/684, HV
- Carapine Drage, snježnica u I/5 odj. ŠU Ogulin, prilaz od Kosanović sela, KaPo
- Jama kod sela Musulini, W Gomirja, Lj, 63

Vrbovsko

Špilja u šumi Savnik, opć. Trgovište, vel. 6×7 m, KaPo

Jablan pećina I 10 km od sela Jablan, a 4 km od najbližeg naseljenog mjesta, l. c.

Jablan pećina II kao gornja, d. 8 m, l. c.

Pećina S Velikog Kozarca (s vodom), Lj 63

Pećina E Velikog Kozarca, Lj 63

Jama E Oštrog vrha, Lj 63

Ledenica izm. Bijele Kose i Oštrog vrha, Lj 63

Remina pećina na l. obali potoka Kačnik, Lj 63

Špilja za starim gradom u Krapini

Foto: dr. Z. Poljak

Sopot pećina kod Hrčića, sa potokom, d. 7 m, H/683, 687, HW

Židovska hiža E sela Zaušnik kod Plemenitaša, d. 24 m, HV, H 390, 683, Z/1931/19, Lj 63

Bezdanića u Bijelim Dragama kod sela Vujnović, Lj 63

Jančić pećina u Donjem Cetinu, Lj 63

Dujina jama u Gor. Hajdini Lj 63

Bralina jama kod sela Presika, Lj 63

Lukov dol

Zamazanka špilja oko Lukovdola, HV, R 98

Tetinja jama W Lukovdol, d. 12 m, Lj 63

Široka jama, SW Lukovdola izm. brda
Veliko Kolo i kote 631, Lj 63
Šimeća jama nedaleko Široke jame,
Lj 63
Jama kod Potočića N vrha Ertić, Lj 63
Jama izm. kote 571 i 468 uz put Gorenci—Šutni Laz, Lj 63
Dot (pećina) u Srednjoj Gori, S Lukovdola, Lj 63
Dotić (pećinica) u Srednjoj Gori, Lj 63
Dot (pećina) kod Lukovdolske Drage, Lj 63

Srpske Moravice

Lušci, Lužac, ponor u šumi Rajnovo brdo
Bezdan u Podjamama na Laziću kod Rajnovog brda, SW Srpske Moravice, Lj 63
Ponor pećina u Vučinić selu, ispod Prešike, blizu Skorupove kuće
Grič, propast u šumi Grič, blizu sela Plandište
Špilja Pećine kod sela Vučković Gornji, u Mačoj dragi, H/410, Lj 63, KaPo
Pećina u predjelu Ponori, d. 6 m, š. 6 m, v. 1,5 m, KaPo
Propast u Rajnovo poljani blizu sela Mededi
Ledenja jama, Ledenica u šumi Rudač, d. 197 m, H/410, R 98, HL/37, HF, 1926/10, Lj 63, KaPo, KV
Jama pred pećinom, nedaleko Ledene jame u Rudaču, dub. oko 20 m
Badena jama u Paležu, š. odj. 3/1, pri-laz preko Radoševića sela ili Ravne Gore preko Javorove Kose, d. 120 m, š. 4 m, KaPo

Brod Moravice

Moravička pećina kod Moravičkih sela, d. 15 km, KaPo
Ponor pećina kod Makljena, oko Dobre prema Vršku, dub. 30 m, H/410, l. c.
Ponor na livadi zvanoj »Pri jami«, dub. 5 m, KaPo
Ponor u šumi Skrugljak kod Male Drage, dub. 5 m, l. c.
Jama u šumi Krožnik kod Velike Drage, l. c.
Ponor na livadi zvanoj »Koliba«, l. c.
Ponor u šumi Glavica, dub. 10 m, l. c.
Ponor kod sela Donji Kuti, l. c.
Pećina kod sela Donji Kuti, l. c.
Ponor pećina u šumi Lazica, kod sela Gornji Kuti, dub. 20 m, l. c.
Jama u brdu Hrt, l. c.
Pećina I kod Male Drage, l. c.
Pećina II kod Male Drage, l. c.
Jama u Maloj Dragi na livadi Kvaternik, l. c.

Skrad

Kiclove jame S Skradskog vrha, dub. oko 60 m HP 1923/30, KV
Muževa hiža, hižica, kućica kod Skradnika, d. 80 m, HV, HL/68, HG 85, Pi 7, R 98, P 1924, DEZ 1912/157, HP 1923/7 i KV/120
Zeleni Vir, pećina sa vrelom, vel. oko 20×30 m, KV
Leveški ponor na Leveš vrhu
Špilja kod mjesta Bukovski Vrh u Bukovskoj stijeni, HG/84, HP 1926/9

Delnice

Hajdova hiža 1350 m, NE 41° E od kuće Prapod, 1½ s. od sela Grbael u Guče-selo ili 12 km od Delnice, d. oko 690 m, B/100, VK, HV, H 678, 682, 427, HL/69, R 98/173, Na 1886, HP 195, 1930/251, NP 1956/197, 1958/271
Gerovska Rebar, Pustinja, Lučićka ili Klaiceva pećina u Lučićama 3850 m NE 32° E Lokava, d. 46 m, d. 15 m, Pi 7, VG, OV 1912/189, St 8/1941, DEZ 1913, B/100, Lj 63, VK
Pećina u Donjem Japlenškom vrhu, d. 31 m, 8 m, KaPo
Jama kod Prešike, 4 km od Lučice
Pećina pod Debelim vrhom, S Delnica, d. 6 m, š. 6 m, KaPo
Grijalica bezdan, 2 km od Delnica
Ponor pod Drgomaljem, dub. 34 m, HG/72
Vučja jama pod Drgomaljem, d. oko 30 m, HV, H/696, R 98, HL/69
Jagrovi dolci ili Jagrovci dol, špilja, Rp 1934
Kamerikin dol, snježnica, nedaleko raskrsica ceste za želj. stanicu Lokve i Mrkopalj, dub. preko 90 m, Lj 63
Jama 200 m NE od vrha Veliki Tomac, na rubu male planinske livade, Lj 63
Jama uz put od Vel. Tomca prema livadi Mali Tomac, Lj 63
Jama E Palatinskog vrha i Šaroglin vrha, Lj 63
Katičkina jama ili Biljevina (Velika Rebar) nedaleko lugarnice Lazac, Lj 63
Jama NE V. Drgomalja s 1. str. ceste od Delnice prema plan. domu »Vidikovac«, dub. oko 25 m, Lj 63
Snježnica u Javorniku oko 200 m NW od ceste Lokve—Delnice, nedaleko šum. puta Javornik—Sović Laz, dub. preko 50 m, Lj 63
Ledenica u Petehovcu, H/472

Mrkopalj

Mašin ponor u Mrkovcu, u š. odj. I/3,
prilaz iz Sungera ili Lokava, Lj 63
Ponor kod Rudine SW Sungera, u š. odj.
II/5, SW Mrkoplja, KaPo

Vučja jama, bezdanica 1 s. E Mrkoplja
Tuk, bezdanica 2 s. E Mrkoplja
Iskrin Laz, jama 1 s. NE Mrkoplja
Nikčev ponor, 10 min. W Mrkoplja
Mrazov ponor 10 min. W Mrkoplja
Jakčev ponor, 10 min. W Mrkoplja

Covjek na dnu Varnjače (Rožanski kukovi)

Foto: dr. Z. Poljak

Prozdana jama na vrhu Mrkovca, širok
otvor i znatne je dubine, Lj 63

Pećina u brdu Mrkovac, Lj 63

Ledenica, Pilarova ledenica u Mrzloj
dragi, d. 29 m, H/472, 704, HL/30,
R 98/178, K, HG/67, HLP/97, S

Mala ledenica nedaleko Pilarove lede-
nice, H/704, R 98/187

Pavlićev ponor kod Pavlića na Sije-
vici, H/414, R 98/187

Ponor kod Crnića

Jaruga ponor u Mrkoplju

Bezdan pod novom cestom u Sungeru

Špilja u glavici Široka Draga

Gmajna bezdanica 15 min. NE Mrkoplja

Bezdanica pod Lisinom, izm. Kozanke i
Crne Kose, H/389, 472

Cavić bezdanica, $\frac{1}{2}$ s. NW Mrkoplja

Ledenica u Crnoj Kosi, R 98/178

Tonjakova jama u polju izm. Sungera i Mrkoplja, Lj 63
 Jama na Lisini iznad Poljica, Lj 63
 Bezdanica u Poljicama blizu pilane, Lj 63
 Carevica ponor u š. odj. 5/10, SSE Tuka, KaPo
 Snježnica Careva Kosa u 5/7 odj. ŠU Mrkoplja, SSE Tuka, š. 7 m, l. c.
 Snježnica Milivojka u 4/3 odj. ŠU Mrkoplja SSE Tuka, š. 4 m, l. c.
 Špoljarova jama, snježnica pod Sirokim Vrhom, SE Staroga Laza, dub. oko 15 m, HP 1922/32

Cabar-Prezid

Jama sa izvorom kod Kozjeg Vrha NW Čabra, KaPo
 Ponor I u predjelu Vrhovci NE kote 807, l. c.
 Ponor II u predjelu Vrhovci NE kote 807, l. c.
 Rudarski rov NE Tršća kod Čabra, l. c.
 Ponor u š. odj. XI/f Jelenja Draga, d. 10 m, l. c.
 Špilja u Gorici kod Križeve Drage, blizu puta koji vodi iz Staroga Kota u Lazac, dub. 8 m, l. c.
 Špilja u kraju zvanom »Sibirija«, opć. Draga, l. c.
 Špilja u Križevoj Dragi, 100 m od ceste, d. 20 m, l. c.
 Špilja u opć. Križeva Draga, u 28 odj. revira Podpreka, na šum. putu Travna-Pasja špilja, l. c.
 Ponor uz cestu Pretrganicu u II/e š. odj. Obli Vrh, l. c.
 Jama u Spičastom Vrhu, u IX/d š. odj. dub. 10 m, prilaz od mjesta Crni Lazi, l. c.
 Rudarski rov u VIII/d š. odj. dub. 15 m, prilaz iz Tršća, l. c.
 Ponor Obli Vrh u I/f š. odj. dub. 7 m, l. c.
 Ponor u VII/b š. odj. revira Crni Lazi, Lijepe Njive, dub. oko 15 m, l. c.
 Rudarski rov I SW Tršća, SW Čabra, l. c.
 Rudarski rov II SW Tršća, SW Čabra, l. c.
 Rudarski rov III SW Tršća, SW Čabra, l. c.
 Tropetarska peć nad Čabrora, kod mjesta Tropeti, dub. 11 m, R 66, HG/126
 Kelda, Keldra špilja kod Tršća, pod Kraljevim Vrhom, HV, HG/140, HL I/95
 Trbušovica špilja u Crnoj Gori kod Prezida, H/699, HL/68, R 98, R 66, 82, HV, HG/126

Okomita špilja blizu Trbušovice špilje, R 98.
 Ponor u XXIX/a š. odj. kod Prezida, KaPo
 Ponor u VI/a š. odj. pod cestom Milanov Vrh—Križeva Baraka, l. c.
 Ponor u XXIV/b odj. š. kod Prezida, l. c.
 Ponor u XXIII/c odj. š. uz stazu Milanov Vrh—Babja Draga, l. c.
 Ponor u XXIII/b odj. š. uz cestu Milanov Vrh—Ivica, l. c.
 Prezidanski Berinšček u XII/c odj. š. Prezida, dub. oko 30 m, zatrpan slijegom, l. c.
 Snježnica Berinšček, kod šum. puta na vrh Berinščeka, 8×4 m, l. c.
 Belinićev ponor kod Prezida, R 98, HG/126
 Ponor blizu Belinićevog ponora, KaPo
 Jama na M. Škodovniku, 740 m, 35° S od M. Škodovnika, SW Prezida, B/120 Brlog špilja 1/2 s. N od Prezida u mjestu Sešće, d. 35 m, š. 12,5 m, R 66/182, Cvijić: Karst 1895
 Polušpilja nad cestom Milanov Vrh Babja Draga u š. odj. XXV/a, KaPo
 Špilja nad cestom Milanov Vrh—Babja Draga u š. odj. XXV/a, l. c.
 Špilja uz cestu Milanov Vrh—Blatna Draga u š. odj. XXVII/b, l. c.
 Špilja nad cestom Milanov Vrh—Jarmovac, u š. odj. XX/a, l. c.
 Špilja S sela Runci kod Prezida, l. c.
 Ponor Mrzla jama, 300 m NW Prezida, l. c.
 Špilja-zemunica u Banovojoj dolini kod sela Erjavi Hribec, u šumskom predjelu 1,8 km N Prezida, l. c.
 Snježnica Farjev Laz kod Prezida u šum. predjelu, 2 km SE od sela Milanov Vrh, l. c.
 Pećina Blatna Draga kod Prezida, u šum. predjelu 4 km SE od sela Milanov Vrh, l. c.
 Špilja Krnelov Grič kod Prezida u šum. predjelu, 800 m N Prezida, l. c.
 Pećina Babja Draga kod Prezida u šum. predjelu, 6 km SE od Milanovog Vrha, l. c.
 Špilja Pogorelo kod Prezida u šum. predjelu, 3 km NE Prezida, l. c.

Lokve

Bukovac, Bukovci ili Velika pećina, 1350 m SE 6° S Lokava, a. v. 850 m. d. 68 m, HV VG III/IV, W, OV 1912/189, Pi 1/38, HL I/69, 87 MHG 1912/I, St 5, B/100, VK, Lj 63, KaPo

- Bukovac, polupećina, E brda Sljeme, d. 13 m, š. 12 m, VG, OV 1912/86, B/100, VK.
- Špilja I Bukovac—Slavica, 150 m SE iznad špilje Bukovac, d. oko 80 m, Lj 63
- Špilja II Bukovac—Slavica u blizini I. špilje, d. oko 30 m, Lj 63, KaPo
- Špilja III Bukovac—Slavica u blizini II. špilje, l. c.
- Špilja IV Bukovac—Slavica u blizini III. špilje, d. 30 m, l. c.
- Špilja V Bukovac u Kupišću iznad IV. špilje, l. c.
- Lokvarska pećina ili Lipa 700 m 26° E od Lokava, u Debeloj Glavici, d. oko 500 m, Pi 1/35, OV 1912/89, VG, HP 1923/7, P 1924, PR 1934, B/100, VK, Lj 63, H/426, KaPo
- Leđenica 1350 m E 37° S Lokava, d. 89 m, Pi 1/89, W, VG, OV 1912/87, DEZ 1911/469, B/100, VK, Lj 63, KaPo
- Golubinjak polupećina kod kapelice Sv. Jurja, 1150 m E 21° S Lokava, l. c.
- Leđena pećina na SE rubu Lokvanskog polja, 1350 m NE, 35° E Lokava, d. 21 m, Pi 1/39, OV 1912, VG, B/100, VK, Lj 63
- Prelaz pećinica, kanal kroz malo brdo, Lj 63
- Velika Rebar ponor kod lovačke kuće Lazac, 500 m SW 17° W od Lasca, dub. 16 m, Pi 1/46, VG, B/100, VK, Lj 63
- Jerkov Laz propast 1500 m NW 15° N Lokava, dub. 22,40 m, Pi 1/41, VG, B/100, VK
- Ponor pod Velikim Plišem 750 m, W 41° N Velikog Pliša, B/100, VK
- Špilja kod Skrbutnjaka, 300 m W 22° N Skrbutnjaka, E Kamenjaka, l. c.
- Medveda pećina na W strani Debele Lipe, 750 m N 37° E Lokava, d. 103 m, dub. 30 m, Pi 1/35, VG, GV, 1947, 1955/173, PR 1934, B/100, VK, Lj 63
- Pećina ispod kote Vel. Slavice (1126), na području ŠU Fužine, u odj. B/13, d. 30 m, š. 6 m, prilaz iz Vrata preko Donje Slavice, KaPo
- Špilja u Sopaču oko 50 m nad cestom, 400 m od Sopače, d. oko 500 m, š. 3–15 m, l. c.
- Ciganska špilja u predjelu Bukovac, NE želj. stražarnice 86, l. c.
- Jama u Debeloj Lipi, Lj 63, HP 1929/78
- Crni Lug
- Pećina u Crnom Lugu, 400 m S 36° W od Malog sela, B/100, VK
- Abramovićeva pećina 400 m NE 36° E od Tatinskog vrha, d. 21,78 m, H/394, 683, 690, HV, HL/69, R 66, 98, B/100, ulaz zatpan
- Ponor Male vode
- Ponor Veliike vode,
- Ponor vode Malo selo u Ponikve
- Ponor vode Bijela vodica
- Ponor vode Ruhač
- Ponor vode Tumac jarak i biljevina u ponikve
- Propast u šumskom predjelu Javorova Draga.
- Malenica pećina 15 min. od Crnog Luga, d. 15 m š. 6 m, HV, HG/51, Lj 63
- Limba špilja kod mjesta Kupari
- Stena pećina Veliki Dol, izm. Lasca i Lividrage, d. 50 m, KaPo
- Mrzli dol, jama izm. Lasca i Šegine, kod Gerova, l. c.
- Ponor Za Lugom Mlade izm. Vršice i Mlada, l. c.
- Špilja izm. Mlada i Ortoša kod Gerova, l. c.
- Celo ponor u šumi izm. Gerova i Kraja, l. c.
- Brlog pećina Kobilja Glava izm. Šegine i Lasca, l. c.
- Martinska špilja kod Gerova
- Ponor u Xa odsj. Vršice, na cesti Šegine—Vršice, l. c.
- Mala špilja u Kupeškom, Kupičkom vrhu, H/402
- Snežnica u Smrekovoj Dragi, nasuprot Križulini, dub. 45 m, HG/158, R 98.167
- Veli Pogled, snežnica E Lasca, N Risnjaka, H/402, HG/158
- Pećina na Koprivnom Vrhu
- Snežnice na vrh Kloštra, N Risnjaka, H/402, HG/158
- Ponor Pogorel iVrh u odsj. š. VII/m, uz šum. cestu Karnica—Smrekova Draga, dub. oko 20 m, KaPo
- Zeljezna Vrata, špilja u IV. odsj. revira Vršice, na cesti Gerovo—Crni Lug, dub. oko 30 m, l. c.
- Špilja kod Gerova sa propadom Gerovčice, HL/68, H/422
- Pećina na Smrekovcu, NE Klane, 200 m SE 18° E od vrha Smrekovca (1364), dub. 20 m, DM/394, VK, B/38
- Medvedova jama N Mrzle Vodice, HG/72
- Pećina u Rečničkoj Kosi (u Školjicama), podr. ŠU uFžine, odj. C/6, d. oko 12 m, š. 10 m, KaPo
- Bezdan u Velikom Bukovcu, dub. preko 50 m, H/407

Bela pećina ispod Risnjaka, izm. Lasca i Platka, prilaz od Jelenja ili Mrzle Vodice, **KaPo**

Bezdan kod Snježnog dolca na M. Risnjaku, prilaz od Mrzle Vodice, l. c.

Petina ispod kote Medveda Vrata (1285) i Oštare (1234), prilaz od šumske ceste Gornje Jelenje—Risnjak ili Mrzle Vodice, l. c.

Ponor u šumi Risnjaka, 500 m SE 9° S Risnjaka, B/100, **VK**

Špilja na Risnjaku, 250 m SE 23° S Risnjaka, l. c.

Špilja II. na Risnjaku u odj. ŠU Fužine C/6, prilaz od Mrzle Vodice, **KaPo**

Špilja III na Risnjaku u š. odj. VI/5—C/10, d. 8 m, prilaz od Gor. Jelenja ili Mrzle Vodice, l. c.

Ponor između Lasca i Vršice, l. c.

Fužine

Špilja Vrelo, d. 298 m, B/99, **VK**, NP 1950/305, P 1950/281

Ponor u Zavrhu Lončina ledenica iznad Slavice, dub. 29 m, HP 1923/30

Ponor na Velikom Rogoznu, 3,5 km od Fužina

Snježnica pod Jožinom planom na Bitoraju, dub. 30—40 m, H/428

Špilja na Bitoraju u odj. 1/6 ŠU Fužine, d. 16 m, š. 6 m, prilaz od sela Slavice, **KaPo**

Prozdan jama na Kamenitoj glavici, dub. 58 m, l. c.

Partizanska špilja na Kamenitoj glavici, d. oko 30 m

Špilja NW Fužina u šumskom predjelu Tisovac, **KaPo**

Ponor na livadi Tović

Mali ponor u Visibabi

Jama Pod Sveci

Ponor u Plančici, Hajdučka jama, 1 km NE želj. stanice

Lič

Pukotina 2150 m SE 28° S Liča, B/93 Gavranićeva jama kod Liča na vrhu

Gradine, H/682, HG/13, HL/94

Ponor-pećina pod Brinom

Pavišina pećina kod Pavišina laza

Potkobiljak pećina u Lužini, dub. 12 m, B/93

Dražulje ponor u Strmačkoj dragi kod Žića, dub. oko 20 m, **KaPo**

Dražulje ponor u Padežu kod Žića, W Viševice, SE Liča, l. c.

Dražulje ponor u Zelemišlu kod Žića, promjer 10 m, l. c.

IZ DOMAĆEG SVIJETA

ZAVRŠENA JE ŽIČARA NA VELEBITU

Dana 26. srpnja 1959. puštena je u promet žičara Alan—Stinica, duga 6200 metara, koja spaja masiv Velebita s morskom obalom. Stinica je malo pristanište pola sata od planinarskog doma u Jablancu, koje služi za utovar drvene grade na brodove. Do Alana, prijevoja na cesti Jablanac—Štirovača, žičara svladava visinsku razliku od 1340 metara. Postavljeno je 46 stupova na vrlo teškom i neprohodnom terenu. Najviši stup je visok 23 metra. Žičaru je podigao riječki kombinat »Velebit«, a montažne radove izvelo je poduzeće »Termoelektrac« iz Beograda. Žičara je zasada namijenjena isključivo prevozu drvene grade posjećene u Velebitu, i zbog tehničkih uvjeta za daljih nekoliko godina nema izgleda za prijevoz turista. Potrebne su skupe adaptacije, koje zasada još nisu u planu. Žičara bi bila neobično pogodna za planinare, jer vodi s morske obale, dakle od Jadranske magistrale pa sve do Premužičeve turističke staze na vijencu Velebita, i na taj način pruža planinarima jedinstvenu mogućnost udobnog pristupa u planinu, napose do Rožanskih kukova. Nažalost, žičara ne samo da zasada neće služiti planinarima, već je indirektno uzrok velikoj neprilici. Puštanjem žičare u pogon otpala je potreba prijevoza trupaca kamionima, i planinari sada trebaju pješice savladati znatnu visinsku razliku, koju su im prije uštedjeli kamioni. Sada se vode pregovori sa Šumarijom u Jablancu o gradnji planinarske kuće-lugarnice na Alalu, na mjestu gdje svršava žičara, u neposrednoj blizini turističke staze, upravo na granici između Ševernog i Srednjeg Velebita. U blizini se nalazi staro HPD-ovo sklonište na Mirovu, no ono je posve neupotrebljivo i dotrajalo. Izgradnjom planinarske kuće-lugarnice bilo bi riješeno pitanje objekta na ovom ključnom mjestu na Velebitu.

(dr. Ž. P.)

»GORSKA STRAŽA« U SAMOBORU

Sredinom ljeta osnovalo je P. D. »Japetić« u Samoboru unutar društva novu i originalnu sekциju pod nazivom

»Gorska straža«. Njen je zadatak da sprečava od uništavanja, haračenja i iskorjenjivanja šumsko zelenilo, bilje i cvijeće na području Samoborskog gorja. Samoborsko gorje poznato je po bogastvu rijetkog i vrijednog planinskog bilja, koje je u većem dijelu Evrope odavno nestalo. Do osnivanja »Gorske straže« došlo je nakon nedavnog savjetovanja konzervatora iz čitave Jugoslavije, koji su u okviru sastanka razgledali prirodno bogatstvo Samoborskog gorja. Pri tom je iznesen primjer planine Krvavec u Sloveniji, gdje je nakon izgradnje uspinjače neobično porasao broj turista, ali je istovremeno tako uništena flora te lijepe raniće, da je gotovo doslovno ostala pusta. Još prije kratkog vremena Krvavec je bio poznat po prekrasnom alpskom cvijeću. Slično se zadnjih godina događa i sa zagrebačkom Medvednicom, gdje na desetke tisuća nedjeljnih izletnika bere cvijeće i trga zelenilo. To je ponukalo i Konzervatorski zavod NRH da doneše na temelju Zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti rješenje, po kojem se stavlja pod zaštitu države takove botaničke rijetkosti kao što su božikovina, blagajski likovac, planinski božur, žuti ljiljan, lovor krestušac i alpski jaglac. »Gorska straža« izdat će u najskorije vrijeme plakat kojim će upozoriti izletnike na bilje koje u Samoborskem gorju treba zaštititi. Samoborska općina trebati će ubuduće povesti stroge mjere protiv preprodavača koji harače biljni pokrivač i u ogromnim kolčinama odvaja rijetko bilje na zagrebačke tržnice. Bilo bi korisno kad bi se i druga planinarska društva ugledala u ovaj primjer »Japetića«, i prihvatala se ovakvog korisnog zadatka.

Ivica Sudnik

PLANINARSKI MARŠ STAZAMA PRVIH ŠIBENSKIH PARTIZANA

U okviru proslave četrdesetgodišnjice Saveza komunista Jugoslavije, a prigodom Dana borca, Savjet planinara kotara Šibenik uz pomoć Kotarskog odbora Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata organizirao je marš stazama

prvih šibenskih partizana. Skupina planinara započela je marš na Pisku iznad Šibenika, gdje stoji spomenik na početak borbenog puta trideset i jednog partizana, koji su u Narodnooslobodilačku borbu krenuli 12. kolovoza 1941. godine. U toku prvog dana marša, 3. srpnja, kolona planinara prešla je za deset i po sati put dug oko 50 kilometara slijedeći tragove prve partizanske grupe. Planinari su prešli Trtar između Krtolina i Orlovače, sišli u kanjon Čikole, u napornom maršu prešli cestu Drniš—Roški Slap i zašli u gajeve sela Trbounja i Razvoda. U zaselcima Marini, Didare i Jukići planinari su za kratkih odmora, kao i na cijelom svom putu, slušali priče iz sjećanja mještana na prvu partizansku grupu. U tom kraju partizani su našli na obruč okupatorske vojske. U vatrenom krštenju, u kom pali i prvi šibenski rodoljubi, partizani su se probili prema masivima Promine. Drugog dana, 4. srpnja, na Dan borca, kolona planinara prešla je daljnji 20 kilometara od Razvoda preko izvora Točka do Čavnovke, vrha Promine. Na tom mjestu završio se planinarski marš stazama prvih partizana. U daljini u sjeni Dinare nazirala se kotlina Strmice, kojom su partizani nastavili svoj put prema Drvaru.

Planinari, učesnici marša, utaborili su se u Docu na Promini, na mjestu gdje Savjet planinara kotara Šibenik podiže planinarsku kuću. Tu su se sakupili planinari i obveznici predvojničke obuke iz okolnih mjesta, da zajednički proslave veliki praznik. U razgovorima o dogadajima iz slavne Narodnooslobodilačke borbe protekao je dan, Dan borca.

Idućeg dana planinari su dobrovoljnim radom pomogli kod građnje planinarske kuće, prvog planinarskog objekta u kotaru Šibenik, i time završili proslavu praznika. **Branko Erak**

SMOTRA PIONIRA-PLANINARA GRADA ZAGREBA NA MEDVEDNICI

U subotu 23. V. 1959. je pionirska sekacija PDZ-a organizirala smotru pionira planinara grada Zagreba na Puntijarki (Medvednicu).

Grupe pionira raznih zagrebačkih planinarskih društava sakupile su se kod tunela u Gračanima, odakle su u maršu krenule na Puntijarku. Na mjestu smotre održano je orijentaciono natjecanje, natjecanje u postavljanju ša-

tora i organizirane su razne igre. U orijentacionom natjecanju pobijedila je ekipa Planinarskog društva »Sutjeska«.

ALPINISTIČKA ŠKOLA

U vremenu od 13. V. do 19. VI. o. g. organizirala je Komisija za Alpinizam Planinarskog saveza Hrvatske Alpinističku školu za omladinu i članove alpinističkih odsjeka zagrebačkih planinarskih društava. Školu je pohađalo 38 polaznika, pretežno omladine iz PD »Grafičar«, »Risnjak«, »Velebit« i »Željezničar«, a osim toga predavanjima je prisustvovao manji broj neprijavljenih planinara.

Teoretska nastava održavala se dva puta tjedno u Zagrebu, a praktična, kroz pet nedjelja na vježbalištima Okića, Oštrea i Komušarskih stijena blizu Zagreba.

Unatoč veoma loših vremenskih prilika praktični dio na terenu vježbališta obuhvatilo je sve osnovne elemente slobodne i visoke penjačke tehnike, koji su proradeni sa svim polaznicima škole. Svi polaznici, koji su redovito pohađali i uspješno završili teoretski i praktični program škole sudjelovali su i u završnoj turi u Kamniškim Alpama, kojom prilikom su se uspeli različitim prilazima na najviši vrh Grintavec (2558 m).

Dne 19. VI. održana je mala završna svečanost u prostorijama Planinarskog saveza Hrvatske, i tom prilikom su predane diplome ovim polaznicima:

PD »Grafičar«: Cibilić Stjepan, Mihelja Ivan, Starčević Božidar, Nagy Arpad, Šimunković Mirko, Zečić Vinko.

PD »Risnjak«: Ballon Rikard, Filipić Ante, Račić Ernest, Klasić Nikola, Pašer Zvonko, Tomašić Ivica.

PDS »Velebit«: Frelih Zlatko, Paut Zvonko, Petanjek Vladimir.

PD »Željezničar«: Gretić Božo, Kovačević Zlatko, Lozej Andelko, Plavec Mladen.

NOVE PLANINARSKE KUĆE U SLOVENIJI

Kuća u Logarskom kotu. Planinarsko društvo Solčava podiglo je i prije nekoliko mjeseci otvorilo novu planinarsku kuću u Logarskom kotu, na putu iz Logarske doline do slapa Rinke i vrhova Savinjskih Alpa. Kuća je vrio pogodna za planinare koji se uspinju

na Savinjske Alpe sa sjeverne strane. Kuća se nalazi na visini od 807 metara, ima osam soba sa 17 ležaja, a dnevna opskrba stoji 550 Dinara.

»Kovinarska koča« u Krmi. U rekordnom vremenu od 4 mjeseci podigli su planinari iz Javornika i Koroške Bele novu planinarsku kuću u Krmi, dolini pod Triglavom, koja će znatno olakšati uspon na najviši vrh Jugoslavije s ove strane.

Planinarska koča na Bohoru. Već prije rata nalazila se na Bohoru mala planinarska kuća koju su naročito rado posjećivali zagrebački planinari. Za vrijeme rata je izgorila, a sada su planinari iz Senova podigli novu, mnogo vecu kuću, kojoj će kapacitet biti 75 ležista. Kuća se nalazi ispod najvišeg Bohorskog masiva, pod 1023 metara visokim, pošumljenim Javornikom. Nova kuća popunjava prazninu između kuće na Lisci i granice NR Hrvatske. Pristup: od ž. st. Brestanica na pruzi Zagreb-Ljubljana autobusom do Senova, odakle dva sata laganog hoda markiranim putom.

Planinarska koča na Kalu. Dosadašnja drvena kuća na istom mjestu, koja je prenesena na Kal još 1948. godine je dotrajala, a osim toga bila je pre malog kapaciteta. Nova kuća je znatno veća, ima električnu rasvjetu, vlastiti vodovod i 30 ležaja. Pristup iz ž. st. Hrasnik, na pruzi Zagreb-Ljubljana 2 sata hoda.

Dom na Menini. U srpnju ove godine otvoren je novi veliki planinarski dom na Menini planini (u prostoru između Kamnika, Trbovlja i Mozirja). Na ovoj 1500 metara visokoj planini do sada nije bilo planinarskog objekta. Dom su podigli planinari iz Gornjeg Grada.

Planinarska koča na Grmadi. Na željezničkoj pruzi Ljubljana—Kočevje nalazi se omanje mjesto Ortnek. Turističko društvo iz Ortneka gradi novu planinarsku kuću iznad svog mjesta na planini Grmadi, odakle je lijep vidik na Triglav i velik dio Slovenije. Gradnja je u toku.

SPILJARSTVO U SLOVENIJI

Društvo za istraživanje jama u Sloveniji vrlo je aktivno. Osnovane su podružnice u Kopru, Idriji, Logatcu i Ribnici. Jedan od najvećih pothvata u zadnje vrijeme bio je istraživanje velikog bezdна Žiglovec iznad Ribnice na Dolenjskom, koji je važan radi režima vode u Ribniškoj dolini. Izrađen je tlocrt i profil ponora i kod istraživanja nađen pod zemljom fotopribor koji je

još prije Prvog svjetskog rata ovdje izgubio slovenski speleolog Brinšek. Započeto je istraživanje ponora pod Triglavskim ledenjakom, jednog od najtežih problema. Ovog ljeta odlazi skupina špiljara u Crnu Goru da istraži ponore iznad Boke Kotorske. Počelo se i sa izdavanjem speleološkog časopisa »Naše Jame«. U prvom broju nalaze se članci o postanju jama, o šišmišima u špiljama, o mahovičkoj flori špilja, o mjeđrenju kраških jama i o slovenskoj speleološkoj terminologiji.

UČESTALE NESRECE U ALPAMA

Početkom kolovoza ove godine objavile su Francuska, Švicarska, Italija, Austrija i Njemačka zajednički izvještaj o nesretnim slučajevima koji su se dogodili početkom ove sezone u Alpama. Objavljeni podaci pokazuju neobično povećanje smrtnih slučajeva. Samo u toku prvih deset tjedana, otkako je počela ljetna alpinistička sezona, poginulo je u Alpama 148 alpinista prema dosada sabranim podacima. Najveći se broj nesreća dogodio u Austriji (51), zatim u Italiji (33), Švicarskoj (27), Francuskoj (22) i Njemačkoj (15). Najveći broj nastrandalih bili su ili neiskusni početnici, koji su se upuštali u preteške pothvate bez vodiča ili se radilo o nedovoljnoj opremi penjača.

»TEHNIKA PENJANJA«

Planinarsko-smučarski savez Srbije izdao je prijevod na hrvatsko-srpski jezik poznate slovenske knjige »Plezalna tehnik« od M. Kersić-Belača pod naslovom »Tehnika penjanja«. Knjiga je odlično napisana i dobro opremljena. Potrebna je svakom alpinistu i svim planinarskim društvima. Cijena joj je 300 Dinara, a naručuje se kod Planinarskog saveza Srbije, Beograd, Dobrinjska 11.

»ORJEN I NJEGOVA SKUPINA«

Pod gornjim naslovom izdao je Planinarski savez Hrvatske turističko-planinarski vodič na 40 strana, ilustriran sa 15 slika i jednom geografskom skicom, u kartonskim koricama sa tekstom dr. Ž. Poljaka. Preplatnici »Naših planina« dobili su vodič kao prilog broja 3—4 od ove godine. Naručuje se kod Planinarskog saveza Hrvatske, Zagreb, Gajeva ulica 2a uz cijenu od 80 Dinara (društva i knjižare imaju rabat od 10. Dinara). Planinarima koji ljetuju na Južnom Jadranu olakšat će ova knjižica upoznavanje najviše planine uz Jadransku obalu.

IZ INOSTRANSTVA

AUSTRIJSKA EKSPEDICIJA NA HIMALAJU GODINE 1959.

Iz mesta Katmandu je javljeno, da je Heinrich Roiss, austrijski alpinista, koji je početkom ove godine boravio i u Zagrebu, za pokušaja uspona na planinu Daulagiri, dana 1. maja poginuo uslijed pada u jednu glečersku pukotinu.

Nakon što je Toni Egger tragično poginuo na planini Cerro Torre u Andama, pretrpjelo je austrijsko planinarstvo ove godine i ovaj gubitak; obojica su spadali među najistaknutije austrijske planinare.

Heinrich Roiss bio je u planinarskim krugovima poznat po svojim izvanrednim podvizima u stijeni i ledu. Kada je godine 1956. prva austrijska ekspedicija na Karakorum krenula u područje Baltoro, bilo je uvrštenje Heinricha Roissa među šestoricu izabranih planinara - učesnika zaslужeno priznanje. Tada se je radilo o izvršenju uspona na planinu Gašerbrum II. Roiss je svoj izbor u toj ekspediciji opravdao, naročito kod prelaženja bočne stijene, kao i kod postavljanja visinskog kampa. Dvanaest dana nakon što su njegovi drugovi izvršili uspon na vrh 8-tisućnjaka, izvršio je Roiss sa planinarima Hans Ratay-em i Dr. Georg Weiler-om uspon na 7422 m visoki vrh planine Sia Kangri u uvjerenju, da je izvršio prvi uspon. Međutim, oni su na ovom 7-tisućnjaku bili drugi, jer su taj uspon još godine 1934. bili izvršili Hans Ertl i Bertl Höchtl. Godine 1958. sudjelovao je Roiss ponovno u ekspediciji na Karakorum, ovaj puta kao voda male, ali sposobne grupe austrijskih planinara. Njihov cilj bio je 7400 m visoki Haramoš, na kojem se je godinu dana ranije izjavio pokušaj uspona grupe engleskih planinara.

Izvršenje prvog uspona na Haramoš bio je sjajan pobjig. Roiss se je bio dva puta srušio u glečerske špalte; oba puta su ga njegovi drugovi jedva uspjeli izvući. Nakon savladanog uspona na »Mani Peak« trebalo je još prijeći 7 km dugogreba ledi. Roiss je sa svojim drugovima Dr. Franz Mandlom i Stefan Pauerom dne 4. VII. 1958., na dan izvršenog uspona na Haramoš, bio savladao visinsku razliku od 1700 m! Posebno treba istaknuti lijepo i nepomućeno drugarstvo, koje je za tog uspona među njima vladalo.

Daulagiri, koji se na području države Nepal uzdiže u visinu od 8172 m, bio je već ciljem šest bezuspješnih ekspedicija, a isto tako i ovogodišnje austrijske ekspedicije od 7 članova pod vodstvom Ing. Friza Moraveca. Iz domovine su bili krenuli u veljači, a osvajanje vrha planine Daulagiri trebalo je biti izvršeno u svibnju. Prije nego što su normalnom stazom uspona započeli uspijanjem na Daulagiri, pokušali su pronaći stazu uspona s prilazom sa sjeveroistoka, što im je i uspjelo, pa su krajem travnja bili postavili logor na visini od oko 6300 m. Tada se je dogodila tragedija: Heinrich Roiss je pao u glečersku špaltu, te je 1. maja umro.

(»Mitteilungen« VI. 1959.)

ENGLESKA EKSPEDICIJA BATURA-MUSTAGH

Dne 11. svibnja krenula je iz Liverpola u Pakistan ekspedicija u područje Batura-Mustagh. Voda ekspedicije je liječnik Dr. Warburton. Uz trojicu Engleza u toj ekspediciji učestvuju i dva njemačka planinara, i to: 28-godišnji student geologije Martin Günnel iz Freiburga i 32-godišnji carinski činovnik Albert Hirschbichler iz Berchtesgadena. Potonji je godine 1953. izvršio dvanaesti uspon uz sjevernu stijenu Eiger-a.

Günnel se je u Wallis-u slučajno upoznao sa dvojicom Engleza, učesnika ove ekspedicije, kada je na vrhu »Dent Blanche« deklamirao stihove Shakespeare-a. Kada su ga ta ista dvojica Engleza dva dan akasnije promatrала za vrijeme napornog uspona preko ledene sjeverne stijene »Dent d'Herens«, bili su njegovim radom na ledenoj stijeni oduševljeni, te su mu predložili da se priključi njihovoj ekspediciji na Karakorum, što je rado prihvatio.

Članovi ekspedicije će vršiti bilježenja glacioloških i geografskih zapažanja, a namjeravaju izvršiti prvi uspon na jedan bezimeni 7-tisućnjak Bature, od kojih je najviši 7785 m.

(»Mitteilungen — V. 1959.)

U VLASTITOM AUTOMOBILU DO HIMALAJE

Nedavno je jedan bračni par iz Münchena, u društvu s jednim Tirolcem, u vlastitom automobilu poslije 21 dan pu-

tovanja stigao do granice države Nepal. Namjeravali su izvršiti uspon na 8-tisućnjak Čo Oju (»Cho Oyu«), na koji su do sada bila izvršena dva uspešna uspona. Međutim, svoju namjeru nisu ostvarili: na indijskoj granici su im navodno bile zaplijenjene fotokamere i filmski materijal, u New Delhi-u su nastale poteškoće s već dobivenom ulaznom vizom za teritorij države Nepal. Konačno su od namjeravanog uspona odustali zbog visoke pristojbe, koja je bila od njih zatražena za svaki uspon.

REKOGNOSCIRANJE NA HINDUKUŠU

Njemački planinar Harald Biller, koji je sudjelovao u uspešnoj njemačkoj ekspediciji god. 1955. u Nepal, ostvario je svoj plan da izvrši istraživačko putovanje na Hindukuš.

Sa svojom suprugom Almom i dvojicom drugova Theo Stöckingerom i Hans Vogelom krenuo je početkom svibnja u autu VW-Combi iz Münchena na put prema Afganistanu. Istraživanja namjeravaju izvršiti u sektoru još nedovoljno poznatih 4 i 5 tisućnjaka u području zapadnog Hindukuša.

TIROLSKA EKSPEDICIJA U KORDILJERE G. 1959.

Dne 24. IV. 1959. krenuli su iz Innsbrucka Tirolici Hannes Gasser, Albert Zangerl, Klaus Kaplinger, Horst Pattiš i Ulla Staudacher u pravcu države Peru. Cilj im je Cordillera Blanca, a u tom području prije svega još neosvojeni istočni vrh planine Chacrarayu, u pogledu uspona vrlo teški 6-tisućnjak.

Dne 20. svibnja ekspedicija je stigla u luku Callao, odakle je u pratnji domorodačkog vodiča nastavila putovanjem u područje Cordillera Blanca.

USPEŠNI PLANINARSKI POTHVAT U GORNJEM ATLASU

Deset članova omladinske sekcije «Bayerland» boravilo je u marokanskom Atlasu. Osim izvršenih uspona na mnoge 4-tisućnjake uspjelo je ovoj grupi mladih planinara izvršiti dva prva uspona, i to na istočni greben Toubkal i na planinu Tadaft uz sjeveroistočnu stijenu.

OVOGODIŠNJE EKSPEDICIJE NA HIMALAJI

uzrokovale su dosada pet ljudskih žrtava. Oba posljedna unesrećenika bili su članovi jedne engleske ekspedicije, koja je pokušala izvršiti uspon na oko 7000 m visoku planinu Ama Dablam u blizini Mount Everesta. Tek nedavno platila su dva člana austrijske ekspedicije životom pokušaj uspona na Daulagiri.

O PLANINAMA SVIJETA

Od mnogih planiranih planinarskih ekspedicija u ovoj godini donosimo slijedeće podatke:

Jedna grupa njemačko-austrijskih planinara (M. Anderl, B. Huhn, H. Radischnig i F. Wintersteller) namjerava u jesen izvršiti uspon na Nanga Parbat preko kose Diamir.

Claude Cogan namjerava također u jesen predvoditi jednu planinarsku ekspediciju s ciljem izvršenja uspona na Čo Oju (»Cho Oyu«). Ekspedicija će biti sastavljena od samih žena-planinarki. Claude Cogan je već godine 1953., za vrijeme dok su Tichy, Jöchler i Pasang izvršili prvi uspon, bio na toj planini. Kao učesnice se spominju Engleskinje, Francuskinje, Belgijanke i Švicarke.

Jedna japanska grupa planinara namjerava poduzeti prvi uspon na planinu Himalhuli (7864 m). Ovo je planinski susjed Manaslu-a, koji su, kako je poznato, također osvojili Japanci.

U peruaanskim Andama izvršiti će istraživanje jedna švicarska ekspedicija, sastavljena iz planinara i naučnih radnika.

Pet salcburških planinara pod vodstvom M. Schmucka otputovalo je u Saharu s ciljem izvršenja uspona na planinu Hogar.

NJEMAČKA EKSPEDICIJA NA KARAKORUM GOD. 1959.

Pod vodstvom geologa H. J. Schneidera sastavljena je početkom ove godine njemačka ekspedicija, kojoj je cilj područje Batura u središtu Karakoruma. Ekspedicija je krenula potkraj aprila iz Münchena preko Karaši-a i Ravalpindi-a za Gilgit, odakle je prosljedila put pješice. Ostali članovi ekspedicije su: Gerhard Klampert, Hans Baumert, Ing. Rudolf Barodej i Dr. Berger, indolog na univerzi u Münchenu, koji će proučavati komparativne značajke

jezika. Nadalje Fritz Lobbichler, Erwin Stocker, liječnik ekspedicije Dr. Georg Neureuther, te Willy Bogner, koji učeštuju u ekspediciji na vlastiti trošak.

Povratak ekspedicije se predviđa krajem septembra.

ŠVICARSKA EKSPEDICIJA NA HIMALAJU

Krajem aprila krenula je brodom »Victoria« jedna švicarska ekspedicija na Himalaju s ciljem izvršenja uspona na 7880 m visoki planinski vrh Distagl Sar. Ekspediciju sačinjavaju Annette Lambert, supruga vode ekspedicije Raymond Lambert-a, koji će se ekspediciji naknadno priključiti (avionom); nadalje Mario Grossi i Claude Asper iz Zeneve, Charles Jacquet iz Lozane, Marcel Bize iz Neuenburg-a, Italo Gamboni iz Comologno-a i radiolog Robert Marty.

MATTERHORN

Dva poljska planinara, Stanislav Biel i Jan Nostovski, izvršili su na dane 25. i 26. aprila ove godine uspon na Matterhorn preko njegove istočne stijene.

Ovu stijenu prešla je godine 1932. (18/19. IX.) grupa planinara u sastavu: Enrico Benedetti, Giuseppe Mazzotti, Louis i Lucien Carrel, Maurice Bich i Antoine Gaspard.

Na najgornjem dijelu stijene uzdiže se skoro okomito oko 200 m visoka klisura. I Poljaci su, kao i grupa Carrel, na toj klisuri morali bivakirati, pa su tek sutradan, usprkos lošim vremenskim uvjetima, stigli na vrh.

TALIJANSKA EKSPEDICIJA NA KANJUT SAR U PAKISTANU

Pod vodstvom Guida Monzino-a krenula je jedna talijanska ekspedicija u Pakistan, da u masivu Kanjut Sar izvrši uspon. Tri člana ove ekspedicije (Lorenzo Marimonti iz Milana sa dva vodiča Marcello Carrel i Pacifico Pession) već su otputovali za Karači i Rawalpindi da tamo izvrše potrebne predradnje, omoguće prijevoz materijala i osiguraju potreban broj nosača. Ostali članovi ove ekspedicije su: Dr. Piero Nava (Bergamo), filmski snimatelj, liječnik ekspedicije Dr. Paolo Cerretelli (Milano), tehnički rukovodioce Jean Bich (vodič iz Valtournanche-a), te Pierino Pession, Camillo Pelissier, Leonardo Carrel, Lino Tamone i Marcello Lombard.

Pretežni dio troškova ove ekspedicije pokriva društvo CAI; osim vršenja uspona, ekspediciji je stavljen u zadatak obavljanje kartografskih i glacioloških radova i bilježenja na području glečera Hispar i Kanjut Sar. H. B.

VATROSLAV MUŽINA: »PLANINARSKE ŠETNJE 80-GODIŠNJAKA«

U prošlom broju izšao je članak Vatroslava Mužine »Planinarske šetnje

80-godišnjaka«. Omaškom je umjesto »Vatroslav« otisnuto kao ime pisca »Miroslav«, pa molimo čitaoca da uvaže ovaj ispravak.